

Održivi razvoj ruralnog turizma s osvrtom na zaštićeno područje Parka prirode Kopački rit

Kvakan, Valentina

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:294642>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA

Valentina Kvakana

**ODRŽIVI RAZVOJ RURALNOG TURIZMA S OSVRTOM
NA ZAŠTIĆENO PODRUČJE PARKA PRIRODE
KOPAČKI RIT**

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, 2018.

Valentina Kvakana

**ODRŽIVI RAZVOJ RURALNOG TURIZMA S OSVRTOM
NA ZAŠTIĆENO PODRUČJE PARKA PRIRODE
KOPAČKI RIT**

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu
Poslovni odjel
Stručni studij ugostiteljstva

Kolegij: Osnove turizma

Mentor: dr.sc. Silvija Vitner-Marković, prof.v.š.

Matični broj studentice: 0618614058

Karlovac, rujana, 2018.

ZAHVALA

Ovim putem želim se zahvaliti profesorici mentorici dr.sc. Silviji Vitner-Marković na ukazanom vremenu, pomoći i usmjeravanju tijekom pisanja ovog završnog rada. Zahvaljujem se svim profesoricama i profesorima na prenesenom znanju i izlaženju u susret tijekom studiranja, te kolegicama i kolegama uz koje je studiranje bilo uspješnije, zanimljivije i lakše. Posebno se želim zahvaliti svojoj obitelji na podršci tijekom studiranja te sestri koja mi je svojim uspjehom bila primjer tijekom studiranja u Karlovcu.

SAŽETAK

U ovom završnom radu obrađen je teoretski dio ruralnog turizma s glavnim osvrtom na zaštićeno područje Parka prirode Kopački rit. U radu su analizirana obilježja i oblici ruralnog turizma s aspekta održivog razvoja. Ukratko je prikazan uvid u stanje ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj kao i u Osječko-baranjskoj županiji, u kojoj se nalazi Park prirode Kopački rit. Nadalje, definiran je održiv turizam kao temelj razvoja ruralnog turizma, koji se temelji na tri stupa: gospodarstvu, društvu i okolišu. Izdvojen je ekoturizam, kao glavni vid održivog i odgovornog turizma. U nastavku, analizirano je stanje formirane turističke ponude u rubnim dijelovima Parka prirode. Turistička ponuda temelji se na naseljima koje okružuju Park prirode. Posebna područja interesa odnose se na zaštićeno područje Parka prirode Kopački rit. Uz definiciju parkova prirode i posebnog zoološkog rezervata, definirane su i posjete Parku prirode koje se svode pod pojmom eko posjeta. U nastavku rada, uz plan upravljanja prikazani su programi i projekti financirani od strane Europske unije. Na kraju rada, uz prihvatni kapacitet Parka prirode dat je i kratki pregled statističkih podataka koji se odnose na posjetitelje Parka prirode.

KLJUČNE RIJEČI: ruralni turizam, održivi razvoj, Park prirode Kopački rit, zaštićeno područje, prihvatni kapacitet

SUMMARY

In this paper, theoretical part of rural tourism is elaborated with a main focus on the protected area of “Park prirode Kopački rit”. The paper analyzes the features and forms of rural tourism from the aspect of sustainable development. In this paper, it is briefly represented the state of rural tourism in the Republic of Croatia, specifically in the Osijek-Baranja County, where “Park prirode Kopački rit” is located. Furthermore, sustainable tourism has been defined as the foundation of rural tourism development, based on three pillars: economy, society and environment. Ecotourism is recognized as the main form of sustainable and responsible tourism. Furthermore, the condition of the formed tourist supply was analyzed in the outskirts of the Nature Park. The tourist supply is based on countryside surrounding the Nature Park. Special areas of interest refer to the protected area of “Park Prirode Kopački rit”. With a definition of Nature Parks and a special zoological reserve, a visit to the Nature Park has been defined by the term eco visit. Also, in this paper is shown Nature Park management plan, as well as programs and project funded by the European Union. At the end of the work, along with the Nature Park's carrying capacity, there is also a brief overview of the statistical data which refers to the visitors of the Nature Park.

KEY WORDS: rural tourism, sustainable development, “Park prirode Kopački rit”, protected area, carrying capacity

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja.....	1
1.3. Struktura rada.....	1
2. OSNOVE RURALNOG TURIZMA	2
2.1. Definicija ruralnog turizma.....	3
2.2. Oblici ruralnog turizma.....	7
2.2.1. Agroturistički oblici ruralnog turizma.....	7
2.2.2. Ostali oblici turizma na ruralnom prostoru.....	9
2.3. Ruralni turizam u Hrvatskoj.....	11
2.3.1. Ruralni turizam u Osječko-baranjskoj županiji.....	12
3. ODRŽIVI RAZVOJ RURALNOG TURIZMA	14
4. TURISTIČKA PONUDA U NEPOSREDNOJ BLIZINI KOPAČKOG RITA	17
4.1. Znamenitosti okolnog područja.....	20
4.2. Manifestacije i kulturna događanja.....	23
4.2.1. Lokalna gastronomija.....	24
4.3. Smještajni kapaciteti na području Općine Bilje.....	25
5. PARK PRIRODE KOPAČKI RIT	28
5.1. Posjete Parku prirode Kopački rit	31
5.1.1. Programi u Parku prirode.....	35
5.2. Kapacitet prihvata posjetitelja.....	36
5.3. Plan dugoročnog upravljanja Parkom.....	37
5.3.1. Projekti u budućnosti.....	38

6. STATISTIČKI PODACI PARKA.....	41
7. ZAKLJUČAK.....	43
POPIS LITERATURE.....	45
POPIS TABLICA.....	48
POPIS ILUSTRACIJA.....	49

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovog rada je održivi razvoj ruralnog turizma s osvrtom na zaštićeno područje Parka prirode Kopački rit. Cilj rada je analizirati ruralni turizam i održivi razvoj s glavnim fokusom na zaštićeno područje Parka prirode Kopački rit i na njegovim rubnim granicama.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Prilikom izrade ovog rada korištena je stručna literatura i internetske stranice. Podaci su prikupljeni metodom istraživanja za stolom, a metode koje su korištene prilikom obrade podataka ovog završnog rada su metoda analize, metoda deskripcije i metoda kompilacije.

1.3. Struktura rada

Sadržaj rada sastavljen je od 7 glavnih poglavlja. U prvom, uvodnom poglavlju rada definiraju se predmet i cilj rada, zatim izvori podataka i metode prikupljanja te struktura rada. Drugo poglavlje rada definira ruralni turizam i njegova obilježja i oblike te daje kratki uvid u stanje ruralnog turizma kako u Hrvatskoj tako i u Osječko-baranjskoj županiji. U trećem poglavlju rada definira se održivi razvoj kao temelj razvoja ruralnog turizma, koji se temelji na gospodarstvu, okolišu i društvu. Četvrto poglavlje predstavlja turističku ponudu, u mjestima koja su u neposrednoj blizini i granicama Parka prirode Kopački rit. Peto poglavlje stavlja naglasak na eko posjete u Parku prirode Kopački rit i na njegove prirodne značajke te daljnje upravljanje Parkom. U šestom poglavlju dat je kratki pregled statističkih podataka. Sedmo poglavlje, kao zadnja sastavnica donosi zaključak ovog završnog rada.

2. OSNOVE RURALNOG TURIZMA

Nastanak ruralnog turizma može se povezati s otkrićem ruralnog turizma od strane kraljevskih porodica, europske aristokracije i buržoazije, koji započinju izgradnju ljetnikovaca, vila u seoskim sredinama. Početke razvoja ruralnog turizma u Engleskoj pronalazimo u 11. i 12. stoljeću kada je aristokracija provodila dokolicu loveći raznu divljač, kao oblik društvene dokolice ruralni se turizam javlja u drugoj polovici 18. st.¹ U Njemačkoj 1873. godine uvodi se plaćanje odmora za sve državne službenike. Zatim, 1914. godine uvodi se plaćanje odmora za sve činovnike, kojima ovakva vrsta turizma postaje sastavni dio života. Svoj dio odmora bili su smješteni u malim sobama i hotelima u selima blizu gradova i na farmama. Krajem 18. stoljeća, u vrijeme Grand Tura, bogata i srednja klasa teže ka ruralnom području kako bih uživali u krajoliku i iskustvima u prirodi. U drugoj polovici 19. stoljeća u Švicarskoj počinje se razvijati alpsko skijanje, alpsko pješčenje i alpsko penjanje. U to vrijeme otkrivanjem morskih obala i terminalnih izvora turizam se usmjerava prema novim mjestima koja postaju moderna ljetovališta u brdskim predjelima i zimovališta uz more. Selo i uživanje u seoskim krajolicima se pomalo napušta, ali turizam ne izlazi potpuno iz ruralnih područja.²

Ruralni turizam skupni je naziv za različite aktivnosti i oblike turizma koji se razvijaju na ruralnom prostoru. On se ostvaruje unutar prirodnih i kulturnih resursa na ruralnim područjima, koji omogućavaju brojne turističke aktivnosti i oblikuju veliki broj različitih oblika turizma.³ Pojednostavljeno rečeno, oblik turizma koji obuhvaća sve aktivnosti na prostoru koji se nalazi izvan urbanih naselja i nema odlike masovnosti.

Ruralno područje je prostor s manjim postotkom stanovništva, gdje poljoprivreda predstavlja osnovno zanimanje stanovništva tog područja. Ruralan prostor karakteriziraju različitosti krajolika, kao što su planine, brežuljci, polja, rezervati, obala, poljoprivredna zemljišta, močvare, rijeke, jezera, kanali itd. Sve su to karakteristike koje pridonose razvoju ovakve vrste turizma. Zbog svojih jedinstvenih karakteristika ruralnog područja, ova vrsta turizma sve više privlači urbani dio stanovništva.

¹ Ružić, E., Ruralni turizam, Ustanova za cjeloživotno učenje Magistra, Senj, dostupno na: *Razvojna agencija Senj – Ustanova za razvoj Grada Senja*, URL: http://www.ras.hr/Media/Ruralni_turizam.pdf, pdf., str. 1., (20.07.2018.)

² Ružić P., Ruralni turizam, 2. prošireno izdanje, Poreč: Institut za poljoprivredu i turizam, Poreč, 2009., str. 13.

³ Demonja D., Ružić P., Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima, Meridijani, Zagreb, 2010., str. 7.

Glavnu zaradu na ruralnom području ostvaruju turistička seljačka gospodarstva. Turistička seljačka gospodarstva uglavnom se smatraju obrascem ruralnog turizma.⁴ Osim turizma na turističkim seljačkim (obiteljskim) gospodarstvima, u ruralnom prostoru javljaju se brojni posebni oblici turizma.⁵ Neki od posebnih oblika turizma koji se mogu razvijati na ruralnom prostoru su: sportsko – rekreacijski turizam, lovni turizam, ribolovni turizam, vjerski turizam, zdravstveni turizam, kulturni turizam, gastronomski turizam i još mnogo drugih.

Mnogo je pretpostavki za razvoj ruralnih oblika turizma. Od većeg značaja tu je prvenstveno atraktivnost same lokacije, zatim uređenost turističkog seljačkog gospodarstva i ostalih objekata za ostale oblike ruralnog turizma, atraktivnost ponude seljačkog turizma i ostalih oblika turizma i ostale pretpostavke razvoja ruralnog turizma (edukacijske, infrastrukturne, financijske pretpostavke itd.). Naravno, za razvijanje ruralnog turizma potrebni su i drugi činitelji koji bih upotpunili ponudu na ruralnom prostoru. Za razvoj ruralnog turizma, turistička seljačka gospodarstva nisu dovoljna te su potrebni i drugi smještajni objekti na tom prostoru. Također, potrebna je i ostala ugostiteljska infrastruktura, kao što su: restorani, vinske ceste, biciklističke staze, ugostiteljski objekti, receptivne turističke agencije i još mnogo drugih objekata/infrastrukture koje bih upotpunile turističku ponudu na ruralnom prostoru. Najbitnije je osigurati infrastrukturu, struju, vodu, ceste te zbrinjavanje otpada, kako bih se uopće krenula razvijati ova vrsta turizma.

2.1. Definicija ruralnog turizma

Na razini Vijeća Europe 1986. godine definiran je pojam ruralni turizam kao turizam koji obuhvaća sve aktivnosti u ruralnom području, a ne samo one koje bi se mogle odrediti kao farmerski ili agroturizam. Ruralni turizam zadire u dva gospodarska sektora turizam i poljoprivredu⁶ koji zajedno oblikuju specifičnu turističku ponudu. Ta ponuda može se obnašati u okviru *seljačkog gospodarstva* ili *u seoskoj sredini*.⁷ Glavne i najbitnije karakteristike ovakve vrste turizma su: mirna sredina, odsutnost buke, očuvan okoliš, komunikacija s domaćima, domaća hrana i upoznavanje seoskih poslova i samog ruralnog prostora.

⁴ Demonja D., Ružić P., op.cit., str. 12.

⁵ Ibidem.

⁶ Poljoprivreda je gospodarska djelatnost koja pomoću kultiviranih biljaka i domaćih životinja, uz ljudski rad iskorištava prirodne izvore (tlo, voda, klima) za dobivanje biljnih i životinjskih proizvoda koji se koriste u prehrani ljudi i životinja te kao sirovine za daljnju preradu, dostupno na: *Istrapedia*, URL: <http://www.istrapedia.hr>, (20.07.2018.)

⁷ Ružić P., op.cit., str. 15.

Turističko seljačko gospodarstvo je domaćinstvo čiji članovi imaju prebivalište na selu, a njihovo privređivanje proizlazi iz vlastite poljoprivredne proizvodnje. Ugostiteljsko-turističke usluge su samo dopunska djelatnost osnovnoj proizvodnji seljačkog obiteljskog turističkog gospodarstva i mogu se pružati iz pretežito vlastite proizvodnje.⁸ Prihod se na turističkom seljačkom gospodarstvu osim prodaje svojih vlastitih proizvoda, ostvaruje pružanjem usluge prehrane, smještaja, te drugim sadržajima. Neki od ostalih sadržaja na domaćinstvu mogu uključivati: kontakt s domaćim životinjama, pečenje rakije, sudjelovanje u poljoprivrednim radovima, berba voća/povrća, jahanje, ribolov itd.

Također, ovakav oblik turizma nema potrebu za izgradnjom novih receptivnih kapaciteta, već treba najefikasnije iskoristiti onu već postojeću infrastrukturu na ruralnom prostoru. Kao što je već navedeno, uz turistička seljačka gospodarstva potrebni su i ostali objekti na tom prostoru kako bih se upotpunila turistička ponuda.

Ruralni turizam je najširi pojam i sadrži veliki broj pojavnih oblika, a to su:

- seoski turizam (agroturizam),
- rezidencijalni turizam,
- nautički turizam,
- ekoturizam,
- vjerski turizam,
- lovni turizam,
- ribolovni turizam,
- vinski turizam,
- kulturni turizam,
- gastronomski turizam,
- kamping turizam,
- tranzitni turizam,
- prirodni bliski turizam,
- sportsko – rekreacijski turizam,
- edukacijski turizam,
- zdravstveni turizam,
- zavičajni turizam,
- avanturistički turizam.

Ruralni turizam često se zamjenjuje s nekim od gore navedenih pojmova. Gore navedene oblike ruralnog turizma možemo podijeliti na izletnički i boravišni. Odnosno, izletnički gdje turisti borave na određenom mjestu radi razgledavanja, ali bez zasnivanja noćenja. Također, tu je boravišni koji karakterizira duži boravak na određenom mjestu, gdje se zasniva noćenje.

Pojam „ruralni turizam“ najčešće se zamjenjuje sa seoskim turizmom i turističko seljačkim gospodarstvom. *Ruralni turizam* predstavlja najširi pojam. On obuhvaća sve aktivnosti,

⁸ Ružić P., op.cit., str. 15.

turističke usluge, te vidove turizma unutar ruralnih područja. Tu uključujemo oblike kao što su: lovni, ribolovni, vjerski, kulturni, turizam u parkovima prirode, ekoturizam, zdravstveni turizam itd.

Seoski turizam je uži pojam od ruralnog turizma, a istovremeno širi pojam od turizma na farmi (turističkom seoskom obiteljskom gospodarstvu) i vezan je uz ambijent sela i njegovu užu okolicu te sve njegove aktivnosti (poljoprivreda, manifestacije, gastronomija, folklor, etnologija, ostala gospodarska aktivnost).⁹

Turističko seljačko gospodarstvo/domaćinstvo - turističko seljačko obiteljsko gospodarstvo ili *agroturizam* - možemo definirati da se odnosi na oblik turističke usluge koji je dodatna djelatnost na gospodarstvu sa živom poljoprivrednom djelatnošću, u sklopu koje se nude proizvodi proizvedeni na takvom gospodarstvu.

Slika 1. Prikaz međusobnog odnosa između ruralnog turizma, seoskog turizma i turizma na turističkom seljačkom gospodarstvu

Izvor: Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Priručnik za bavljenje seoskim turizmom, Hrvatska, 2001., str. 18.

⁹ Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Priručnik za bavljenje seoskim turizmom, Hrvatska, 2001., str 17.

Bitno je naglasiti da je turističko seosko obiteljsko gospodarstvo/agroturizam pojavni oblik seoskog turizma, dok je seoski turizam pojavni oblik najšireg pojma – ruralnog turizma.

Da bi obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (*skraćeno OPG*) moglo registrirati dodatnu djelatnost, bitno je da prije svega mora biti kao OPG upisano u Upisnik poljoprivrednih gospodarstva. OPG mora na natpisnoj ploči istaknuti oznaku vrste i kategorije objekta, a umjesto naziva »OBITELJSKO POLJOPRIVREDNO GOSPODARSTVO« može istaknuti komercijalne nazive kao turističko seljačko domaćinstvo, turističko seljačko gospodarstvo, agroturizam, seljački turizam i slično.¹⁰ Vrste turističkih i ugostiteljski objekata na OPG-u su: vinotočje/kušaonica, izletišta, soba, apartman, kamp, ruralna kuća za odmor, kamp odmorište i kamp odmorište za robinzonski turizam.

Turističke aktivnosti na ruralnom području

Ruralna područja pružaju velike mogućnosti za razvoj turizma i različitih turističkih aktivnosti, prema željama turista i (trenutnoj) potražnji na tržištu. Prema popisu načinjenom pri Vijeću Europe te aktivnosti bile bi sljedeće:¹¹

- **ture:** pješaćenje (pješačke staze, prirodni parkovi, fitness staze), jahanje (konji, magarci), ture u kamp kućici, motorizirane ture (sva terenska vozila, motocikl), vožnja biciklom, trčanje na skijama,
- **aktivnosti na vodi:** ribolov, plivanje, boravak na rijekama (kućice na vodi, čamci, teglenice), kanu i rafting, windsurfing, utrkivanje brzim čamcima, jedrenje,
- **aktivnosti na zraku:** malim zrakoplovima, jedrilicama, hang-gilding-a, balonima na topli zrak,
- **sportske aktivnosti:** tenis, golf, spuštanje i penjanje po stijenama,
- **aktivnosti otkrivanja zanimljivosti, radnih procesa:** lokalna proizvodnja, poljoprivredna poduzeća,
- **kulturne aktivnosti:** arheologija, područja pod restauracijom, tečajevi ručnog rada, umjetničke radionice, folklorne skupine, kulturni, gastronomski i drugi izvori podrijetla,
- **aktivnosti zdravstvenog karaktera:** fitness trening, zdravstvene pogodnosti.

¹⁰ *Intermedia projekt*, URL: <https://intermediaprojekt.hr>, (20.07.2018.)

¹¹ Demonja D., Ružić P., op.cit., str. 28.

Prema gore navedenim turističkim aktivnostima, moguće osmisliti brojne oblike turizma. Neke od oblika su: sportsko – rekreacijski, zavičajni turizam, zdravstveni turizam, kulturni turizam, vjerski turizam, lovni turizam, ribolovni turizam itd.

2.2. Oblici ruralnog turizma

Podjela turizma prema oblicima, uzimajući u obzir pojedinca – sudionika turističkih putovanja, javlja se početkom 90-ih godina prošloga stoljeća.¹² Prema samoj definiciji ruralnog turizma, on se ostvaruje u različitim oblicima, među kojima se prepoznaje seljački turizam (agroturizam) na seljačkim gospodarstvima te ostali oblici koji se ostvaruju na ruralnom području izvan seljačkih gospodarstva.

2.2.1. Agroturistički oblici ruralnog turizma

Na turističkim seljačkim gospodarstvima ostvaruje se više oblika odmora. Odmor koji se odvija na turističkom seljačkom gospodarstvu odvija se najčešće u registriranom obiteljskom seljačkom gospodarstvu, poljoprivrednom obrtu, poljoprivrednom trgovačkom društvu d.o.o. ili d.d. U okviru seljačkog gospodarstva, ponuda uključuje usluge smještaja, prehrane, pića, rekreacije, zabave i drugih aktivnosti u obiteljskim hotelima i drugim smještajnim objektima. Kao što je već navedeno, glavna djelatnost na seljačkom gospodarstvu je poljoprivreda, dok usluge turistima spadaju pod ostale djelatnosti na gospodarstvu. Da bi se ostale djelatnosti pružale turistima, seljačko gospodarstvo mora biti adekvatno i na pravilan način organizirano s odgovarajućim educiranim osobljem za pružanje takvih usluga.

Navedeno je kako je glavna djelatnost turističkog seljačkog gospodarstva poljoprivreda, te je jako važno da se seljačko gospodarstvo bavi poljoprivrednom proizvodnjom, posebice povrtlarstvom.

Na kvalitetu seljačkog gospodarstva utječu i drugi činitelji posebice ukoliko ono posjeduje uređeno dvorište, raspolaže većim brojem domaćih životinja, stambenom i gospodarskom zgradom s posebnim dijelom za boravak i spavanje turista koji je suvremeno i komforno

¹² Demonja D., Ružić P., op.cit., str. 24.

opremljen.¹³ Na adekvatno opremljenim seljačkim gospodarstvima nude se usluge smještaja, prehrane i prodaje domaćih poljoprivrednih proizvoda.

Potrebno je naglasiti da s obzirom na usluge i objekte na turističkom seljačkom gospodarstvu, razlikuje se i više varijanti oblika turizma. Prema uslugama, razlikuju se agroturizmi u kojima se pružaju:

- samo usluge prehrane,
- samo usluge smještaja, i
- usluge i smještaja i prehrane.

S obzirom na objekte, razlikuju se oblici agroturizama za odmor:

- u ruralnoj kući tradicionalne arhitekture,
- u obiteljskom ruralnom hotelu,
- u ruralnim sobama i apartmanima tradicionalne arhitekture, i
- na poljoprivrednom gospodarstvu s eko ponudom.¹⁴

Oblik agroturizma na kojemu se pružaju samo *usluge smještaja* pružaju se u različitim oblicima. Usluge smještaja pružaju se u: ruralnoj kući tradicionalne arhitekture, obiteljskom ruralnom hotelu, ruralnim sobama i apartmanima tradicionalne arhitekture, te naravno ruralnim sobama i apartmanima nove arhitekture.

Oblik agroturizma na kojemu se pružaju samo *usluge prehrane*, namijenjen je onim turistima koji žele okusiti i doći u kontakt s domaćim regionalnim jelima i pićima. Prostor na kojemu se pružaju domaća jela i pića mora biti u specijaliziranim objektima – restoranima u skladu s tradicionalnom arhitekturom.

Na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima mogu se turistima pružati kompletne usluge i to smještaja, prehrane i cijelog programa boravka s izletima, obilaskom gospodarstva, uključivanje turista u poljske radove, sportsko – rekreacijske i druge sadržaje koji se organiziraju u mjestu ili bližoj okolini.¹⁵

¹³ Ružić P., op.cit., str. 19.

¹⁴ Demonja D., Ružić P., op.cit., str. 27.

¹⁵ Ružić P., op.cit., str. 21.

2.2.2. Ostali oblici turizma na ruralnom prostoru

Odmor izvan seljačkih gospodarstva s odredištem, selo ili seoska sredina sa smještajem turista u kampovima, hotelima, pansionima, tvore brojne oblike ruralnog turizma. Prema aktivnostima na ruralnom prostoru navedenih na str. 6., izvan seljačkih gospodarstva mogu se razvijati različiti oblici turizma na ruralnom prostoru.

Rezidencijalni turizam je oblik turizma koji podrazumijeva boravak i odmor gradskih stanovnika u sporednom stanovanju kao što su vikendice i vlastiti objekti. Najčešće se ovaj oblik turizma provodi vikendima, za vrijeme godišnjih odmora, blagdana itd. Objekti se najčešće nalaze u ruralnim prostorima, u blizini gradskih središta ili značajnih prirodnih i ostalih atrakcija. Vlasnici objekata također mogu iznajmiti prostor drugima.

Zavičajni ili nostalgični oblik turizma se temelji na osobnoj vezi pojedinaca i određenih mjesta i krajeva. Radi se o vezi stanovništva koji je doselio u grad s njihovim zavičajem.¹⁶ Gradsko stanovništvo putuje u zavičaj na kojemu spavaju, hrane se kod rodbine ili u tamošnjim ugostiteljskim objektima.

Sportsko – rekreacijski turizam predstavlja oblik turizma koji se uglavnom temelji na sportsko rekreacijskim aktivnostima na području u prirodi. Aktivnosti uključuju šetnje, trčanje, skijanje, jahanje, veslanje, vožnja u kanuima, badminton, košarka, plivanje i još mnogo drugih rekreacijskih aktivnosti.

Avanturistički turizam je oblik rekreacijskog turizma, kojemu je temelj rekreacija, ali s mnogo rizika, uzbuđenja, a od sudionika zahtijeva veliku fizičku i psihičku pripremljenosti. U taj oblik turizma ubraja se alpinističko penjanje, trekking¹⁷, vožnja brdskim biciklom, akrobatsko skijanje, rafting, letenje zmajem i sl.¹⁸

Zdravstveni turizam je oblik odmora povezan uz termomineralna vrela, ljekovita blata i planinske predjele. U ovom obliku turizma usluge smještaja i prehrane, te medicinski nadzor turistima se osiguravaju u posebnim objektima – lječilištima.¹⁹

¹⁶ Ružić P., op.cit., str. 22.

¹⁷ **Trekking** je fizička aktivnost koja podrazumijeva kretanje na nogama: hodanje, planinarenje ili trčanje po najrazličitijim prirodnim terenima i vegetacijskim sustavima - planinama, brdima, otocima ili ravnica, po označenim ili neoznačenim stazama, bez pomoći motoriziranih ili drugih sredstava kretanja - osim vlastitih nogu, uz pomoć zemljoviđa, kompasa, GPS-a, propisane obavezne osobne opreme i zaliha hrane i vode, dostupno na: *Outdoor.hr*, URL: <http://www.outdoor.hr>, (20.07.2018.)

¹⁸ Ružić P., op.cit., str. 24.

¹⁹ Demonja D., Ružić P., op.cit., str. 30.

Kulturni turizam temelji se na putovanju u ruralna područja radi obilaska kulturnih znamenitosti. Najčešće su to spomenici, muzeji, galerije, kulturne manifestacije itd.

Vjerski turizam također je vezan za putovanje i posjet vjerskim središtima, konferencijama, hodočašćima itd. Uz vjerske motive, najčešće su to kulturni i umjetnički sadržaji.

Lovni turizam je tipični oblik turizma karakterističan za ruralni prostor na čijim poljoprivrednim, ostalim zemljišnim i vodenim površinama se provodi.²⁰ Za ovu vrstu turizma izuzetno su bitni geografski, hidrografski i klimatski uvjeti.

Ribolovni turizam je tipični oblik turizma koji se ostvaruje na ruralnom prostoru, na njegovim vodenim površinama.²¹ Oblik turizma ostvaruje se na jezerima, rijekama, ribnjacima, kanalima itd.

Gastronomski i vinski turizam je oblik turizma koji su vrlo usko povezani. Na ruralnom području vrlo je značajna gastronomska ponuda određenog mjesta, pa tako uz nju tu je nezaobilazna vinska ponuda. Naravno, vinski oblik turizma razvija se samo ako se na tom području nalaze vinogorja.

Prirodni bliski i ekoturizam – najpoznatiji i najpopularniji oblici turističke ponude za ruralno područje. Turisti upravo dolaze i posjećuju ruralna područja zbog prirode i posjećivanja zaštićenog dijela prirode i kulturnih dobara, a glavni cilj im je istraživanje, obrazovanje, te uživanje i upoznavanje biljnih i životinjskih vrsta.

Edukacijski turizam je oblik turizma koji se temelji na programu upoznavanja polaznika sa značajkama ruralnog prostora, stjecanju životnog iskustva za vrijeme boravka u prirodi, te drugih spoznaja u vezi s ruralnim prostorom.²²

Tranzitni turizam je oblik turizma kojeg posjećuju turisti koji prolaze odnosno putuju kroz ruralni prostor. Turisti koji prolaze kroz prostor često se zaustavljaju, te koriste usluge na ruralnom području kao što su smještajni objekti, restorani, servisi itd. Ovakav oblik izdvaja: kamping turizam, nautički turizam, te difuzni oblik smještaja na ruralnim prostorima.

Kamping turizam obuhvaća oblik seoskog turizma, gdje turisti za boravak i smještaj odabiru kampiranje. Kampiranje u ruralnom prostoru obično se ostvaruje u malim, često

²⁰ Demonja D., Ružić P., op.cit., str. 31.

²¹ Ibidem.

²² Ružić P., op.cit., str 30.

improviziranim kampovima smještenim u okviru druge ugostiteljske ponude ili seljačkog gospodarstva, ali i u blizini prirodnih ljepota, kulturno povijesnih znamenitosti.²³

Nautički turizam je oblik koji se razvija u ruralnoj sredini, na jezerima, rijekama, kanalima itd. Turisti za smještaj i boravak uglavnom koriste brod ili jahtu, a onda se odmaraju u ruralnoj sredini na rijekama, jezerima... Bitno je da se radi o riječnim slivovima i kanalima koji su povezani s morem, kako bi brod došao do ruralnog područja.

Difuzni oblik smještaja u ruralnim prostorima je oblik koji se razvio u Italiji. Dolazi od talijanskog pojma „albergo diffuso“, koji u hrvatskom prijevodu znači *prošireni hotel*. Difuzni hotel karakterističan je po tome što su njegove smještajne jedinice u različitim zgradama i kućama raspršene po cijelome mjestu i time se razlikuje od sustava privatnih iznajmljivača.²⁴

2.3. Ruralni turizam u Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj ruralni turizam se razvija početkom 90-ih godina prošloga stoljeća. Ministarstvo turizma je 1995. godine započeo s inicijativama ruralnog razvoja i prvim aktivnostima na ruralnom području. Aktivnosti su uključivale prvenstveno prikupljanje informacija, edukaciju, zatim obilasku ruralnog područja, te stvaranje pretpostavki za razvoj. Tada je osnova razvoja ruralnog turizma bila usredotočena na turistička seljačka gospodarstva. Razvoj seoskog turizma u Hrvatskoj započeo je 1998. kada su u Hrvatskoj bila registrirana 32 obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG-a).²⁵

Sustavni razvoj ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj možemo podijeliti u dva značajna razdoblja. Prvi je započeo 1995. i trajao do kraja 1999. godine, kada je hrvatska Vlada donijela Nacionalni program „Razvoj malog i srednjeg poduzetništva u turizmu s naglaskom na održivi razvoj turizma u ruralnom prostoru“.²⁶ Drugo razdoblje započinje 2003. godine, te bilježi pomake u razvoju ruralnog turizma. Vlada Republike Hrvatske počinje voditi brigu o ruralnim područjima i gospodarskim djelatnostima. Vlada Republike Hrvatske 2007. godine potpisuje IPARD pretpristupni program Europske Unije, koji je trajao u razdoblju od 2007.-2013. godine. Program se mogao tek koristiti ulaskom Republike Hrvatske u Europsku Uniju.

²³ Ružić P., op.cit., str. 32.

²⁴ Demonja D., Ružić P., op.cit., str. 37.

²⁵ Bartoluci M., Hendija Z., Petračić M., Pretpostavke održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj, Acta Economica Et Turistica (1), No. 2., str. 113 – 212., Sveučilište Libertas, Zagreb, 2016.

²⁶ Demonja D., Ružić P., op.cit., str. 49.

Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. - 2020. je odobren 26. svibnja 2015. godine i, prema njegovim klasifikacijama, čitava Hrvatska je ruralno područje, osim područja gradova Zagreba, Rijeke, Osijeka i Splita. Prema istraživanjima koja su provedena u svrhu sastavljanja navedenog programa, ruralni turizam u Hrvatskoj je nerazvijen, ponajviše zahvaljujući orijentaciji na primorski turizam te nedovoljnoj afirmaciji domaće gastronomije i vinarstva.²⁷ Program ruralnog razvoja vrijedan je 2,4 milijarde eura. Programom je definirano 16 mjera koje imaju za cilj povećanje konkurentnosti hrvatske poljoprivrede, šumarstva i prerađivačke industrije, ali i unaprjeđenja životnih i radnih uvjeta u ruralnim područjima uopće.²⁸ Neke od tih mjera su prenošenje znanja i aktivnosti informiranja, savjetodavne službe, službe za upravljanje poljoprivrednim gospodarstvom i pomoć poljoprivrednim gospodarstvima, ulaganja u fizičku imovinu, razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja, temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima itd.

Osnova razvoja ruralnog turizma su turistička seljačka obiteljska gospodarstva, no u posljednjih 10-ak godina sve je veći interes države, lokalne samouprave, pojedinih institucija i poduzetnika u ruralnom prostoru za razvojem nekih novih oblika turističke ponude na ruralnom prostoru, čime se stvaraju preduvjeti za razvitak i brendiranje ruralnih destinacija.²⁹ Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju u 2017. godini na dan 31.12.2017., u Republici Hrvatskoj ukupno je registrirano 159 191 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva, a broji ukupno 137 550 članova OPG-a.

Bitno je naglasiti da je 91,6% ukupnog područja Republike Hrvatske se klasificira kao ruralno, od toga je 8,4% urbano područje, 88,7% naselja je smješteno u ruralnim područjima, te čak 47,6% ukupnog stanovništva Hrvatske živi u ruralnom području, a ostalih 52,4% živi u urbanim područjima.

2.3.1. Ruralni turizam u Osječko-baranjskoj županiji

Osječko-baranjska županija smještena je na sjeveroistoku Hrvatske, u Panonskoj nizini. Graniči s Mađarskom, Srbijom (Vojvodinom), a nedaleko je Bosna i Hercegovina. S obzirom na to da je županija smještena na plodnom tlu Panonske nizine, između rijeka Save, Drave i Dunava, odiše bogatom prirodnom raznolikošću (brežuljci, močvare, rijeke, šume, ravnice...). Uz svoje

²⁷ *Apartmanija.hr*, URL: <http://www.apartmanija.hr>, (1.08.2018.)

²⁸ *Ministarstvo poljoprivrede*, URL: <http://www.mps.hr>, (1.08.2018.)

²⁹ *Ministarstvo poljoprivrede*, URL: <http://www.mps.hr>, (1.08.2018.)

prirodne i kulturne značajke, prostor predstavlja velike mogućnosti za kontinentalni razvoj turizma. Razvoj ruralnog turizma u Osječko-baranjskoj županiji, također se razvija 90.-tih godina prošloga stoljeća, odnosno neposredno nakon Domovinskog rata. Ruralni razvoj od tada ima tendenciju uspona. Razvoj ruralnog turizma u županiji je izrazito je bitan, jer se većina stanovnika bavi poljoprivredom kao glavnom djelatnošću ovog prostora. Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju u 2017. godini, registrirano je:

- 11,765 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva,
- 37 ostalih,
- 351 obrta,
- 285 trgovačkih društava,
- 41 zadruga.

Prikazani podaci prikazuju broj poljoprivrednih gospodarstva prema tipu na dan 31.12.2017., a odnose se na Osječko-baranjsku županiju.

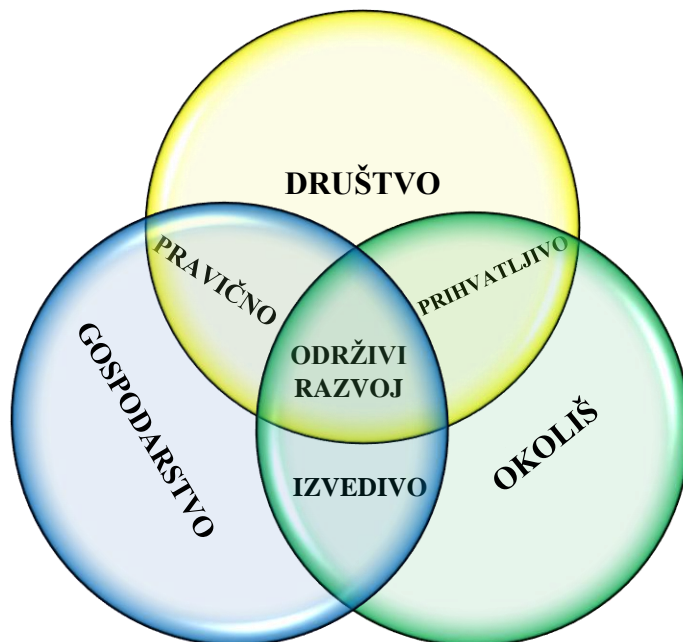
S ciljem postavljanja dugoročnog plana razvoja turizma, Osječko-baranjska županija u travnju 2017. godine donijela je strategijski razvojni dokument *Master plan turizma*. Uzimajući u obzir interese i privatnog i javnog sektora, Planom su identificirana tri ključna turistička proizvoda za koje će se Osječko-baranjska županija, kao destinacija, specijalizirati i s kojima će postati prepoznatljiva na tržištu: 1. Kratki odmor – enogastronomija, ruralni turizam, kultura i događanja, selektivni oblici turizma, sport i rekreacija; 2. Touring; 3. Zdravlje i wellness. Uspješnom implementacijom navedenih proizvoda osigurat će se ostvarenje strateških ciljeva definiranih ovim Master planom: 1. Doseći smještajnu ponudu od 10.000 turističkih kreveta, 2. Povećati godišnju zauzetost kreveta na razinu od 30%, 3. Etablirati se na europskom tržištu kao Stanje u gospodarstvu Osječko-baranjske županije u 2016. godini, HGK Županijska komora Osijek 59 destinacija kratkih odmora, 4. Razviti dva do tri velika panonska resorta, 5. Internacionalizirati postojeće i razviti dva velika međunarodna događaja, 6. Uspostaviti sustav kontrole i oznaka kvalitete u prehrambenim proizvodima i turizmu, 7. Pripremiti i započeti s provedbom projekata - Dopršetka fizičke infrastrukture riječnog krizinga na razini kvalitete destinacija Srednje Europe, Infrastrukture za cikloturizam, Urbane rehabilitacije gradskih središta Županije.³⁰

³⁰ Stanje gospodarstva Osječko-baranjske županije, Hrvatska gospodarska komora, 2017., dostupno na: *Hrvatska gospodarska komora (HGK)*, URL: <https://www.hgk.hr/documents/stanje-gospodarstva-obzrujan-201759ef01f2cf62d.pdf>, pdf., str. 58., (1.08.2018.)

3. ODRŽIVI RAZVOJ RURALNOG TURIZMA

Održivi razvoj je pojam koji ima jednostavno i komplicirano značenje. Postoje mnoge definicije održivog razvoja, a jedna od najpoznatijih i najčešće korištenih je ona dana u izvješću *Naša zajednička budućnost (Our common future)* tzv. Brundtland reportu, Svjetske komisije za okoliš i razvoj 1987. godine: “*Održivi razvoj je razvoj koji udovoljava potrebama sadašnjice pri tom ne ugrožavajući mogućnosti budućih generacija da udovolje svojim potrebama.*”³¹ Pojednostavljeno rečeno – održivo korištenje prirodnih resursa bez štete na okoliš, te očuvanje za buduće generacije. Razvoj se ogleda kroz ekonomske, socio-kulturne i ekološke učinke. Odnosno, razvoj se temelji na tri stupa održivog razvoja. **Prvi stup** odnosi se na gospodarsku i ekonomsku učinkovitost, **drugi stup** na društvenu odgovornost i **treći stup** na zaštitu okoliša, očuvanje prirodnog i kulturnog nasljeđa. Da bi se ciljevi postigli, najbitnije je da istodobno sva tri stupa djeluju (vlada, privatni sektor, civilni sektor). Ekonomski održiv razvoj pretpostavlja ostvarenje gospodarskog rasta i učinkovitosti; društvena održivost postiže se ostvarivanjem zadovoljavajućeg stupnja životnog standarda, dok ekološka održivost podrazumijeva razvoj koji poštuje prihvatni kapacitet okoliša, tj. sposobnost okoliša da podnese onečišćenje i iscrpljivanje prirodnih izvora.³²

Shema 1. Sastavnice održivog razvoja

Izvor: Vlastita izrada, (1.08.2018.)

³¹ Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, URL: <http://www.mzoip.hr>, (1.08.2018.)

³² Herceg N., Okoliš i održivi razvoj, Synopsis d.o.o., Zagreb, 2013., str. 256.

Razvoj ruralnog turizma bazira se na održivom razvoju. Da bi se ruralni turizam razvijao na pravilan način, potrebne su određene smjernice i pravila. Održivi razvoj turizma bih trebao:

1. **Optimalno iskoristiti okolišne resurse** koji su ključni element turističkog razvoja, zadržavajući bitne ekološke procese i pomažući u zaštiti prirodne baštine i bioraznolikosti.
2. **Poštivati društveno-kulturnu autentičnost destinacije**, očuvati njihovo izgrađeno i živo kulturno nasljeđe i tradicijske vrijednosti, te doprinositi međukulturalnom razumijevanju i toleranciji.
3. **Osigurati da su gospodarske aktivnosti održive i dugoročne**, te da donose društvenu i gospodarsku korist svim dionicima uz pravičnu raspodjelu, između ostaloga stabilnost zaposlenja, mogućnosti zarade društvenih usluga zajednici, pomažući uklanjanju siromaštva.³³

Održivi turizam podrazumijeva da se prirodni, povijesni i kulturni turistički resursi zaštite za kontinuiranu uporabu i uživanje budućih jednako kao i sadašnjih posjetitelja, a novi su turisti svjesni potrebe očuvanja okoliša i zaštite resursne/atrakcijske osnove.³⁴ Održivi turizam bih se trebao razvijati na način da je prihvatljiv i pošten za lokalne zajednice, da je ekonomski prihvatljiv i održiv za dulje razdoblje u budućnosti, ali da se pritom izbjegava oštećivanje turističkih atrakcija i okoliša. Nadalje, bitno je definirati prihvatne kapacitete određenih područja kako bih se održivi razvoj turizma i ostvario. Prihvatni kapacitet se može definirati kao maksimalni broj turista koji neki prostor može podržati, a koji neće i ne smije negativno djelovati na okoliš i lokalno stanovništvo, kao i na interese lokalnog stanovništva.

Jedan od vidova održivog, odgovornog turizma je **ekoturizam** – način putovanja suvremenih i okolišno osviještenih turista kojim se podupire očuvanje prirodnog okoliša i kulturnog naslijeđa te suradnja s lokalnom zajednicom.³⁵ Ekoturizam je turizam koji se temelji na prirodnim resursima određene destinacije, a za glavni cilj ima istraživanje, edukaciju i obrazovanje. Bitno je naglasiti da podržava načela održivog razvoja. Ekoturizam je komponenta u okviru područja održivog turizma i predstavlja prvenstveno održivu verziju turizma zasnovanog na prirodi, a uključuje i ruralni i kulturne elemente turizma. Zasniva se na četiri načela:

³³ *Održivi turizam*, URL: <http://www.odrzivi.turizam.hr>, (1.08..2018.)

³⁴ Herceg N., op.cit., str. 296.

³⁵ Herceg N., op.cit., str. 298.

1. Okruženje

Ekoturizam uključuje prirodna područja, zaštićena područja i/ili mjesta koja izazivaju zanimanje u biološkom, ekološkom ili kulturološkom smislu.

2. Koristi od očuvanja resursa

Ekoturizam donosi koristi u očuvanju resursa. Turizam koji ne donosi neki oblik koristi u očuvanju resursa ne može se smatrati ekoturizmom. Ekoturizma ne smije izazivati negativne utjecaje i njim se mora pravilo upravljati.

3. Koristi za lokalno stanovništvo

Ekoturizam mora donijeti gospodarske, kulturološke i društvene koristi lokalnom stanovništvu, najmanje što se od ekoturizma očekuje jest da mora donijeti koristi za društveni i gospodarski razvoj na lokalnoj razini.

4. Turistički doživljaj

Ekoturizam treba uključivati sastavnice obrazovanja i tumačenja prirodnih i kulturoloških aspekata pojedinog mjesta, turističkog odredišta. Posjetitelji trebaju naučiti ponešto o kulturnim dostignućima mjesta koje posjećuju, uvažavati tu kulturu te razviti razumijevanje za prirodni u prirode procese koji se odvijaju na toj lokaciji.³⁶

Slika 2. Posjetitelji u Parku prirode Kopački rit

Izvor: *Glas Slavonije*, URL: <http://www.glas-slavonije.hr>, (10.08.2018.)

Park prirode Kopački rit predstavlja održivu verziju turizma koji je zasnovan na bogatoj prirodi, a koji uključuje kulturne i ruralne elemente turizma. Temelji se na edukaciji i promicanju svih vrijednosti Parka prirode. Uz lokalno stanovništvo, najbitnije je konstantno razvijanje zajedničke odgovornosti za prirodu i prirodne resurse.

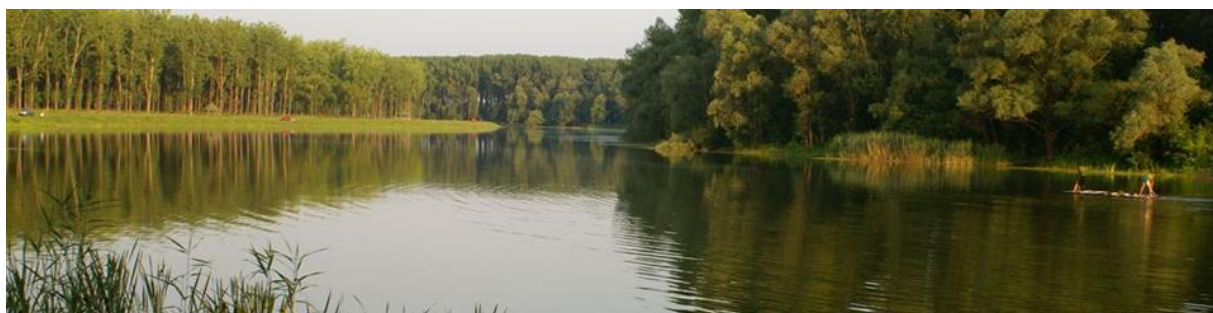
³⁶ Herceg N., op.cit., str. 298.

4. TURISTIČKA PONUDA U NEPOSREDNOJ BLIZINI KOPAČKOG RITA

Turistički razvitak Parka prirode Kopački rit oslanja se na sela koja ga okružuju i na samim granicama Parka. Sela koja se turistički razvijaju na rubovima rezervata pripadaju Općini Bilje. Mjesta koja pripadaju općini su: Bilje, Kopačevo, Lug, Vardarac, Kozjak, Tikveš i Zlatna Greda. Naselje Bilje je veće urbano naselje, dok su ostala naselja ruralna područja. Okruženje Parka prirode bogato je turističkom ponudom. Od različitih sadržaja turističke ponude potrebno je izdvojiti smještajne kapacitete i ugostiteljske objekte, zatim bogatu gastronomsku ponudu lokalnog područja, prirodnu i kulturnu baštinu kao neizostavni dio, regionalne manifestacije, a u ponudi su i izletničko – rekreacijski i sportski sadržaji. Turistička ponuda uglavnom se temelji na mjestima Bilje, Kopačevo, Lug i Vardarac.

Jedan od mogućnosti za aktivan odmor je zasigurno jezero Bilje. U ljetnim mjesecima ovo jezero je središte obiteljskih okupljanja i kupanja, najčešće lokalnog stanovništva, a ne mogu ga niti izbjeći strani posjetitelji. Svojom ljepotom i netaknutoj prirodi privlači sve veći broj posjetitelja. Aktivnosti na jezeru su raznolike, od pecanja, veslanja, kampiranja, plivanja, plovidbe kanuima i kajacima itd. Jezero je bogato slatkovodnom ribom (šaran, štika, smuđ, som, babuška...). Jezero je svega 10 minuta vožnje automobilom udaljeno od glavnog ulaza Parka prirode, te je prometno dobro povezan. Sportovima i aktivnostima na jezeru upravlja Veslački klub „Biljsko Jezero“.

Slika 3. Biljsko jezero

Izvor: Turistička zajednice Općine Bilje, URL: <http://tzo-bilje.hr>, (10.08.2018.)

Konjički klub „Capistro“ u Bilju, udaljen je samo nekoliko kilometra od ulaza u PP Kopački rit. U ponudi konjičkog kluba, ljubiteljima konja nudi se mogućnosti rekreativnog jahanja, a tu je i škola jahanja. Uz stručno vodstvo trenera, polaznik škole steći će potrebne vještine kako bih mogli upravljati konjem. Poznato je da ovaj plemeniti vid rekreacije posebno kod djece i

mladih pored psihofizičkih sposobnosti razvija i dozu samopouzdanja, osjećaj odgovornosti kao i bolje razumijevanje prirode i života oko sebe.³⁷

Slika 4. Škola jahanja

Izvor: *Capistro*, URL: <http://www.capistro.hr/hr>, (10.08.2018.)

Na eko gospodarstvu Orlov Put (Kopačevo), moguće je posjetiti i običi gospodarstvo i okolicu uz vožnju konjskom zapregom. Naravno, posjetitelji dolaze u kontakt s ljepotom netaknute prirode, imaju priliku upoznati lokalno stanovništvo, kao i lokalne običaje, razgledati dvorce i upoznati baranjska sela. U zimskih mjesecima kada ima snijega, posjetitelji mogu uživati u vožnji zaprežnim saonicama.

Slika 5. Vožnja konjskom zapregom

Izvor: *Eko-gospodarstvo*, URL: <http://www.eko-gospodarstvo.com>, (10.08.2018.)

³⁷ *Turistička zajednica Općine Bilje*, URL: <http://tzo-bilje.hr>, (10.08.2018.)

Od Osijeka pa sve do Bilja, nalaz se biciklistička staza, koja je u sklopu Međunarodne biciklističke rute „Panonski put mira“. Osnovna ruta kojom se može doći do granica Kopačkog rita je: Osijek – Kopački rit – Kopačevo – Bilje – Osijek, a produžena ruta uključuje jezero Veliki Sakadaš – restoran Kormoran – dvorac Tikveš – pustara Zlatna Greda – lovačka kuća. Zaljubljenici u prirodu i vožnju biciklom mogu uživati i otkrivati ljepote krajolika (pašnjaci, šume, dvorci, ljetnikovci), mogu upoznati seljačka gospodarstva, susresti se s domaćim i divljim životinjama, kušati domaću hranu u restoranima...

Slika 6. Osnovna biciklistička ruta

Izvor: Google maps, URL: <https://www.google.com/maps>, (10.08.2018.)

Samo 30 minuta vožnje od središta Osijeka, a opet miljama daleko od užurbanog gradskog života, smjestila se Kuća u prirodi Zlatna Greda – pomno osmišljen koncept koji pruža praktična iskustva suživota čovjeka i prirode, mjesto učenja, ali i zabave. Kuća u prirodi funkcionira kroz praktične primjere održivog razvoja, poput obnovljivih izvora energije, odvajanja otpada, socijalnog poduzetništva i odgovornog poslovanja.³⁸ Ponuda eko centra uključuje pustolovne i aktivne programe (kanu pustolovina na Dunavu, adrenalinski park, zip-line, hiking fotosafari u Kopačkom ritu...), teambuilding programe, pješačenje stazama, najam bicikla, druženje s konjima itd. Ponuda uključuje organiziranje izleta u prirodi za školske uzraste.

³⁸ Zlatna Greda, URL: <http://zlatna-greda.org>, (10.08.2018.)

Slika 7. Adrenalinski park

Izvor: *Zlatna Greda*, URL: <http://zlatna-greda.org>, (20.08.2018.)

Uz bogatu ponudu u eko centru Zlatna Greda, u ponudi restorana mogu se pronaći tradicionalna jela ovog područja (Baranjski čobanac, riblji perkelt, riblji paprikaš, razne pržene i pečene ribe – šaran, smuđ, štika, babuška...).

4.1. Znamenitosti okolnog područja

U okolnome području Parka prirode, s njegove zapadne granice, ističe se dvorac Eugena Savojskog, te crkve u središtima ruralnih naselja. Uz kulturne znamenitosti, ističe se jedinstvena stepolika livada kao spomenik prirode.

Lovački dvorac Eugena Savojskog u Bilju nastao je 18. stoljeću. Car Leopold darovao je dvorac austrijskom vojskovođi Eugenu Savojskom u znak zahvalnosti i pobjede nad Turcima. Ovaj dvorac se nalazi na rubu poplavnog područja Kopačkog rita. Danas je u njemu smješten dio Hrvatskih šuma i Javne Ustanove Kopački rit. Dio podruma lovačkog dvorca je uređen, te se nalazi izložbena galerija.

Od siječnja 2018. godine, Osječko-baranjska županija i Općina Bilje dobili su u vlasništvo Lovački dvorac. Dvorac je, naime, zamišljen kao prijamni centar za turiste koji bi u multimedijalnoj dvorani mogli, u slučaju lošeg vremena ili nedolaska u odgovarajuće vrijeme u Kopački rit, virtualno doživjeti što je, recimo, rika jelena, dočarati im prirodu, zvukove... Ovaj bi koncept trebao dograditi već odlično ustrojenu uobičajenu turističku gastro, eno, eko i drugu ponudu ne samo Bilja nego i Osijeka i Županije.³⁹

³⁹ *Poslovni.hr*, URL: <http://www.poslovni.hr>, (20.8.2018.)

Slika 8. Lovački dvorac Eugena Savojskog

Izvor: *Turistička zajednica Baranje*, URL: <http://tzbaranje.hr>, (20.08.2018.)

U centru Bilja nalazi se katolička **crkva Bezgrešnog Začeca Blažene Djevice Marije** koja je izgrađena 1775. godine. Crkva je imala status zaštićenog spomenika kulture, ali je za vrijeme domovinskog rata opljačkana i granatirana, te je bio podmetnut požar u sakristiji. Obnova crkve počela je 1997. godine. Danas je crkva potpuno obnovljena.

Slika 9. Crkva Bezgrešnog Začeca Blažene Djevice Marije

Izvor: *Trip Mondo*, URL: <https://www.tripmondo.com>, (20.08.2018.)

Reformirana kršćanska crkva u Lugu izgrađena je 1475. godine. Tijekom 2009. godine, crkva je završila s obnovom interijera zgrade. Povijesni park, uređen pokraj mjesne crkve, obiluje podacima o prošlosti sela, a najveći dio posvećen je osobama iz vjerskog života, mještanima koji su značajni u reformatorskom pokretu izvan granica sadašnje Hrvatske.⁴⁰ Ispred same crkve nalazi se spomenik za svoje mještane koji su poginuli u 2. svjetskom ratu.

⁴⁰ *Turistička zajednica Općine Bilje*, <http://tzo-bilje.hr>, (20.08.2018.)

Slika 10. Reformirana kršćanska crkva u Lugu

Izvor: *Reformator.hr*, URL: <http://reformator.hr>, (20.08.2018.)

Reformatska Kršćanska crkva u Kopačevu, prema prvim zapisima izgrađena je u 12. stoljeću. Crkva je 1666. godina izgorjela te je na istom mjestu, između razdoblja od 1804. do 1808. godine, sagrađena nova crkva. Za vrijeme širenja reformacije u 16. stoljeću, tamošnje stanovništvo je prihvatilo učenje, od tada se smatra da je Kopačevo kolijevka reformatskog kršćanstva. Crkva je za vrijeme domovinskog rata pretrpjela štete, ali je 1999. godine obnovljena uz pomoć mađarske Vlade.

Slika 11. Izgled Kršćanske crkve u Kopačevu

Izvor: *Turistička zajednica Općine Bilje*, URL: <http://tzo-bilje.hr>, (20.08.2018.)

Jedinstvena stepolika livada nalazi se na Biljskom groblju, a predstavlja zanimljivu atrakciju na ovome području. Bijeli cvjetni tepih prošaran je žutim točkama od tučaka i prašnika te zelenom podlogom uskih listova narcisa. Radi se o neobičnoj livadnoj fitocenozi koja zauzima otprilike pola hektara površine. Fitocenološkom analizom utvrđeno je da se radi o jedinoj preostaloj stepolikoj livadi u Hrvatskoj.⁴¹ Zbog svoje iznimne vrijednosti, travnjačka je površina na Biljskom groblju proglašena 2000. godine spomenikom prirode⁴².

⁴¹ *Turistička zajednica Općine Bilje*, URL: <http://tzo-bilje.hr>, (20.08.2018.)

⁴² **Spomenik prirode** neizmijenjeni je dio ili skupina dijelova žive ili nežive prirode koji ima ekološku, estetsku, znanstvenu ili odgojnu vrijednost. Može biti geološki, hidrološki, botanički itd., dostupno na: *Enciklopedija*, URL: <http://www.enciklopedija.hr>, (20.08.2018.)

4.2. Manifestacije i kulturna događanja

Ruralno područje bogato je manifestacijama i kulturnim događanjima. Manifestacije privlače sve veći broj domaći i stranih gostiju. One predstavljaju glavnu podlogu integrirane turističke ponude ovog područja. Manifestacijama i kulturnim događanjima ovaj kraj otkriva svoju prirodnu ljepotu, kulturnu baštinu i običaje i neizostavnu bogatu ponudu lokalnih jela i pića.

Ribarski dani u Kopačevu održavaju se svakoga rujna. Budući da je selo Kopačevo nastalo na tradiciji ribarenja, ovo je manifestacija koja održava tradiciju življenja uz rijeku Dunav i način života, s naglaskom na služenju ribe kao osnovne namirnice, od kojih je živjelo tadašnje stanovništvo sela. Kao sjećanje na te dane početkom rujna Kopačani organiziraju Ribarske dane, kada se svim posjetiteljima serviraju riblji specijaliteti, fiš paprikaš, šaran u rašljama, štuka u mundiru te šaran na rašljama.⁴³

Slika 12. Šaran na rašljama

Izvor: *Hotspots*,
<http://hotspots.net.hr>, (22.08.2018.)

Slika 13. Međunarodni Etno susreti

Izvor: *Hotspots*,
<http://hotspots.net.hr>, (22.08.2018.)

Međunarodni Etno susreti (Bilje) – glavni cilj etno susreta je promocija i prikaz etno nasljeđa ovog područja. Sadržaji manifestacije su nastupi brojnih KUD-ova iz zemlje i inozemstva, prikaz starih običaja i zanata, sajam domaćih proizvoda hrane i pića i starih jela, te bogati zabavni program. U okviru etno susreta naglaska je i na gastro i eno ponudi baranjskih specijaliteta jušnih jela: graha, čobanca i fiš paprikaša.⁴⁴ Uz bogatu ponudu, međunarodni etno susreti organiziraju i natjecanje u starim sportovima.

Međunarodna smotra folkloru u Vardarcu; Rakijafest - je tradicionalna manifestacija koja uz bogat kulturno-umjetnički program promovira kulturu pijenja domaće rakije. Posjetitelji

⁴³ *Hotspots*, URL: <http://hotspots.net.hr>, (22.08.2018.)

⁴⁴ *Hotspots*, URL: <http://hotspots.net.hr>, (22.08.2018.)

imaju prilike vidjeti folklorne skupine iz raznih zemalja, sudjelovati u natjecanjima te vidjeti kako se peče domaća rakija. Uz promociju domaćih rakija posjetitelji mogu degustirati i kupiti domaću rakiju te se zasladiti domaćim jelima.

Slika 14. Pečenje domaće rakije

Izvor: Hrvatska radiotelevizija, URL: <https://vijesti.hrt.hr>, (22.08.2018.)

Slika 15. Štand s paprikama

Izvor: Agroklub, URL: <https://www.agroklub.com>, (22.08.2018.)

Paprika fest u Lugu održava se svake godine krajem rujna ili početkom listopada. Na štandovima se mogu pronaći razne domaće paprike iz domaće proizvodnje. U ponudi su mljevene paprike (ljuta i slatka) i nanizana sušena paprika. Uz prodaju paprike, održava se i natjecanje u kuhanju fiš paprikaša pod nazivom „Fišijada“.

4.2.1. Lokalna gastronomija

Lokalna gastronomija područja Baranje poznata je po svojim vrhunskim jelima i pićima. Na području su najpoznatija jela od ribe. Prvenstveno treba izdvojiti fiš paprikaš, zatim tu je šaran na rašljama, riblji perkelt, pečene i pržene razne vrste slatkovodne ribe (štuka, šaran, som itd.). Ovdje je uobičajeno da u restoranima, pansionima, kušaonicama i seljačkim turističkim

gospodarstvima, povremeno ili baš po pravilu hranu gostima pripremaju domaćini. Obroke spremaju u svojim vlastitim kuhinjama, u obiteljskim kotlićima, u krušnim pećima koje su sami sagradili i na roštiljima uz koje možete osobno gazdi sugerirati želite li slabije ili jače pečen odrezak.⁴⁵ Restorani koju uključuju ponudu lokalnih jela i pića su: Darcoz, Didin Konak, Kod Varge, Citadela, te Tikveš i Kormoran koji su locirani unutar Parka prirode Kopački rit. Svaki od navedenih ugostiteljskih objekata nude različite vrste jela i pića ovoga područja.

Domaća hrana i pića se također mogu probati i okusiti na okolnom području Kopačkoga rita, na gospodarstvima u Bilju i Kopačevu, koji se prvenstveno bave poljoprivredom i stvaranjem domaćih eko proizvoda. Eko gospodarstvo „Orlov put“ koji nudi posebne specijalitete kao što su sir, ekološko uzgojeno voće i povrće, te ostala domaća hrana (čvarci, jaja, džemovi, sokovi od jabuke itd.). Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo „Geto“ u Lugu bavi se uzgojem koza, gdje svakodnevno proizvode svježi sir i polutvrdi sir od mlijeka koza. Mnoga gospodarstva se bave pčelarstvom i izradom domaćeg meda. Uz bogatu ponudu lokalne hrane, domaće vino i rakija neizostavni su dio ponude. U restoranima, kušaonicama i turističkim seljačkim gospodarstvima mogu se kušati vina i rakije proizvedenim na gospodarstvima.

4.3. Smještajni kapaciteti na području Općine Bilje

Na području Općine Bilje registrirano je više od 40 turističkih objekata, od čega je 41 privatnih smještaja, hotel s 4 zvjezdice, 6 restorana, kamp odmorište, konjički klub, izletišta i nekoliko caffè barova.⁴⁶ Od smještajnih kapaciteta na okolnom području nalaze se hotel, kamp, seljačka gospodarstva, apartmani i sobe. U mjestima Bilje, Kopačevo, Vardarac, Lug i Zlatna Greda registrirani su smještajni objekti.

⁴⁵ *Turistička zajednica Baranje*, URL: <http://tzbaranje.hr>, (22.08.2018.)

⁴⁶ Izvješće o radu i aktivnostima, izvješće o radu direktora TU, financijsko izvješće, Turistička zajednica Općine Bilje, 2017., dostupno na: *Turistička zajednica Općine Bilje*, URL: <http://tzo-bilje.hr/izvjesce-o-radu-2017>, pdf., str. 2., (22.08.2018.)

Tablica 1. Popis pružatelja usluga smještaja u 2017. godini

VRSTA REGISTRACIJE	BROJ REGISTRIRANIH	BROJ LEŽAJA (UKUPNO)
Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (OPG):	16	114
Pružanje usluga smještaja u domaćinstvu:	14	69
Pravna osoba: d.o.o., obrt, hotel, hostel, pansion:	10	157
Kamp:	1	68
SVEUKUPNO:	41	408

Izvor: Vlastita izrada prema podacima iz Turističke zajednice Općine Bilje, Izvješće o radu i aktivnostima, izvješće o radu direktora TU, financijsko izvješće, TZO Bilje, 2017., dostupno na: *Turistička zajednica Općine Bilje*, URL: <http://tzo-bilje.hr/izvjesce-o-radu-2017>, pdf., str. 2., (22.08.2018.)

U mjestu Kopačevu nalazi se kamp odmorište „Family“. Odmorište sadrži apartmane, auto-kamp i klasični kamp. Apartmani „Lenka“ raspolažu s dva apartmana i jednom sobom. Odmorište „Family“ nudi mogućnosti odmora u šatorima i odmor u auto-kampovima. Kampistima je na raspolaganju roštilj, TV, internet, kuhinja, sanitarni čvor (wc, tuševi, prilagođeno za osobe s invaliditetom) te mjesto gdje mogu isprazniti svoje kemijske wc-e.⁴⁷ Uz kamp odmorište, u mjestu Kopačevu nudi se usluga smještaja u apartmanima (Apartmani Vunica, Apartmani Didin konak, Apartmani Kopačevo), te usluge smještaja i prehrane u OPG-u Majhen i na eko-gospodarstvu. Eko-gospodarstvo Orlov put nalazi se nedaleko od ulaza Parka prirode Kopački rit te nudi smještaj u eko kući, u cijenu smještaja uključen je i bogati eko doručak proizveden na eko-gospodarstvu.

U naselju Lug pozicioniran je hotel s 4 zvjezdice. Hotel nudi 12 soba i jedan apartman. Uz usluge smještaja, hotel nudi bogatu ponudu u restoranu. Vinski podrum hotela opremljen je bogatom ponudom vina iz Slavonije i Baranje. Također, prostor oko hotela opremljen s dva teniska terena, a tu je i opremljena igraonica za djecu.

⁴⁷ *Turistička zajednica Općine Bilje*, URL: <http://tzo-bilje.hr>, (22.08.2018.)

Mjesto Vardarac nudi usluge smještaja i prehrane u "Pannonia Terranova B&B – Art Eco Heritage House". Ponuda uključuje smještaj u tradicijskim apartmanima i sobama. Na imanju je jedan apartman za 6 osoba, te 7 soba s kupaonicama od kojih: 2 jednokrevetne, 4 dvokrevetne i 1 četverokrevetna soba. Sve sobe imaju zasebne ulaze iz vanjskog dvorišta s trijema, a bogati doručak se služi u zajedničkoj blagovaonici i na terasi.⁴⁸

U malom mjestu na sjeveru nalazi se pustara Zlatna Greda. U mjestu se nalazi hostel B & B Ante Ursić. Hostel raspolaže s klasičnim trokrevetnim sobama, koje su opremljene s televizijom i vlastitom kupaonicom, a nedaleko se nalazi zajednička kuhinja. Kuća u prirodi u sklopu eko centra Zlatna Greda raspolaže sa smještajnim kapacitetom za 46 osoba. Sobe i spavaonice su moderno opremljene.

U Bilju, kao glavnom središtu Općine Bilje, posjetitelji mogu odabrati smještaj u apartmanima, sobama i na obiteljskim seljačkim gospodarstvima. U nastavku su navedeni registrirani apartmani, sobe te seljačka gospodarstva:

- *apartmani*: Kovač, Corina, Apartman Kairos, Apartmani Vrata Baranje,
- *sobe*: Jelić, Capistro, Mala kuća, Mazur, Villa Sandrina, Veber,
- *seljačka gospodarstva*: Vrata Baranje, Vera Eftimov, Aleksander, Biljski krokodil, Agroturizam Crvendać, Lacković, Lutra, Toma.

Tablica 2. Dolasci i noćenja u Općini Bilje od 2010. do 2017. godine

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Dolasci:	1 913	2 494	2 586	3 702	2 792	4 632	6 354	7 959
Noćenja:	5 097	6 402	7 923	12 536	8 010	10 534	13 703	14 315

Izvor: Vlastita izrada prema podacima iz Turističke zajednice Općine Bilje, Izvješće o radu i aktivnostima, izvješće o radu direktora TU, financijsko izvješće, TZO Bilje, 2017., dostupno na: *Turistička zajednica Općine Bilje*, URL: <http://tzo-bilje.hr/izvjesce-o-radu-2017>, pdf., str. 3., (22.08.2018.)

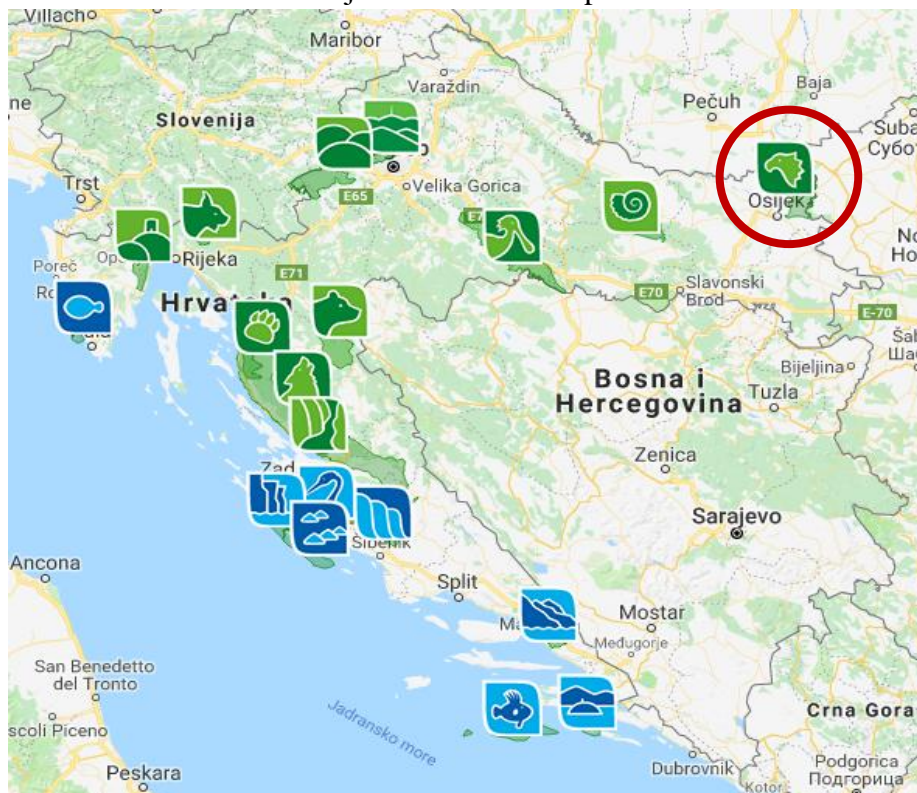
U tablici 2. prikazani su dolasci i noćenja u Općini Bilje od 2010. do 2017. godine. U 2017. godini ostvareno je 7 959 dolazaka i 14 315 noćenja stranih i domaćih gostiju. Domaći gosti ostvarili su 5 689 dolazaka i 10 273 noćenja, dok su strani gosti ostvarili 2 270 dolazaka i 4 042 noćenja u 2017. godini.

⁴⁸ *Turistička zajednica Općine Bilje*, URL: <http://tzo-bilje.hr>, (22.08.2018.)

5. PARK PRIRODE KOPAČKI RIT

Park prirode Kopački rit nalazi se na sjeveroistočnom dijelu Republike Hrvatske. To je ravničarski dio geografske cjeline Baranje, u sastavu Osječko-baranjske županije, pretežito nizinskog područja između rijeka Drave i Dunava te državne granice s Republikom Mađarskom.⁴⁹ Područje Parka je većinom poplavno područje koje je nastalo radom voda, poplavnih voda koje plave područje, a posebice rijeke Dunava i Drave. Kopački rit nikada nije isti, jer izgled najviše ovisi o intenzitetu poplava i količini vode iz Dunava. Ukupno poplavno područje zauzima površinu od 33.010 ha, od koje je kategorijom zaštite Park prirode zaštićeno 17.700 ha, a kategorijom Posebnog zoološkog rezervata obuhvaćeno je područje 7.000 ha (6.234,52 ha).⁵⁰ Parkom prirode proglašen je 1967. godine, a 1976. proglašen je rezervatom. Kopački rit trenutno je najstariji proglašeni Park prirode u Republici Hrvatskoj.

Slika 16. Položaj Parka na karti Republike Hrvatske

Izvor: *Parkovi Hrvatske*, URL: <https://www.parkovihrvatske.hr>, (25.08.2018.)

⁴⁹ *Park Prirode Kopački rit*, URL: <https://pp-kopacki-rit.hr>, (25.08.2018.)

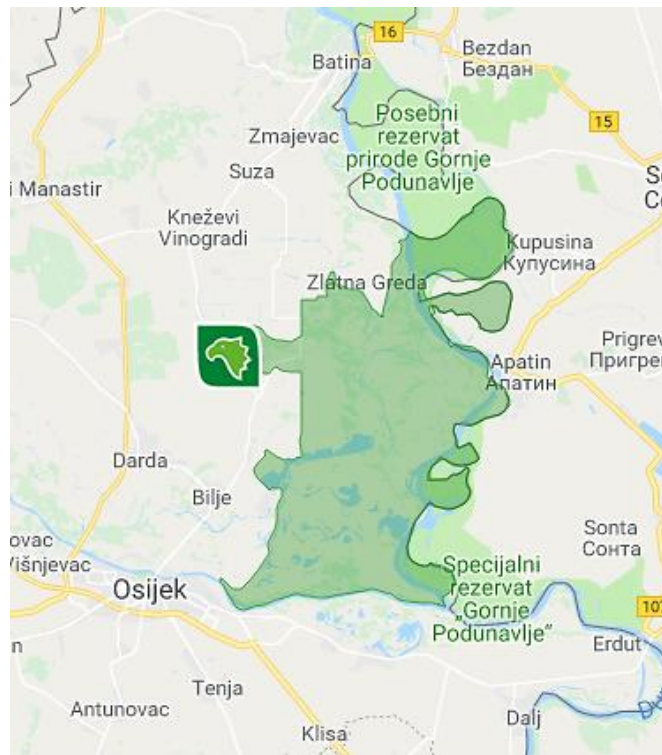
⁵⁰ Informacija o stanju i razvojnim mogućnostima turizma na području Osječko-baranjske županije i radu turističke zajednice županije, Osječko-baranjska županija, 2017., dostupno na: *Osječko-baranjska županija*, URL: http://www.obz.hr/hr/pdf/2017/4_sjedinica/08_informacija_o_stanju_i_razvojnim_mogucnostima_turizma_na_podrucju_obz_i_radu_turistickje_zajednice_zupanije.pdf, pdf., str. 2., (25.08.2018.)

U Zakonu o zaštiti prirode park prirode i posebni rezervat definiraju se na sljedeći način:

- područje parka prirode je prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje s naglašenim estetskim, ekološkim, odgojno obrazovanim, kulturno-povijesnim, te turističko-rekreacijskim vrijednostima. U takvim prostorima dopuštene su djelatnosti i radnje koje bitno ne ugrožavaju njegove značajke i ulogu.

- posebni rezervat je stroža kategorija zaštite prirode, budući da je to "područje u kojem je posebno izražen jedan ili više neizmijenjenih sastojaka prirode, a osobitog je znanstvenog značenja i namjene". U cilju zaštite takvog prostora u njemu nisu dozvoljene radnje koje bi mogle narušiti svojstva zbog kojih je proglašen rezervatom.⁵¹

Slika 17. Položaj Kopačkog rita

Izvor: *Parkovi Hrvatske*, URL: <https://www.parkovihrvatske.hr>, (25.08.2018.)

Kopački rit najvredniji je Posebni zoološki rezervat u Hrvatskoj. Najveće je rastilište i mrijestilište slatkovodne ribe u Podunavlju. Jedna od najvećih fluvijalno-močvarnih nizina u Europi. Dom za više od 2300 bioloških vrsta. Svake godine u Kopačkom se ritu gnijezdi oko 140 vrsta ptica.⁵² Osim ptica, u Parku se nalaze i druge životinje poput jelena, jazavca, kune, lisice, zmije, guštera itd. Zbog iznimne prirodne vrijednosti Kopački rit je 1993. godine uvršten

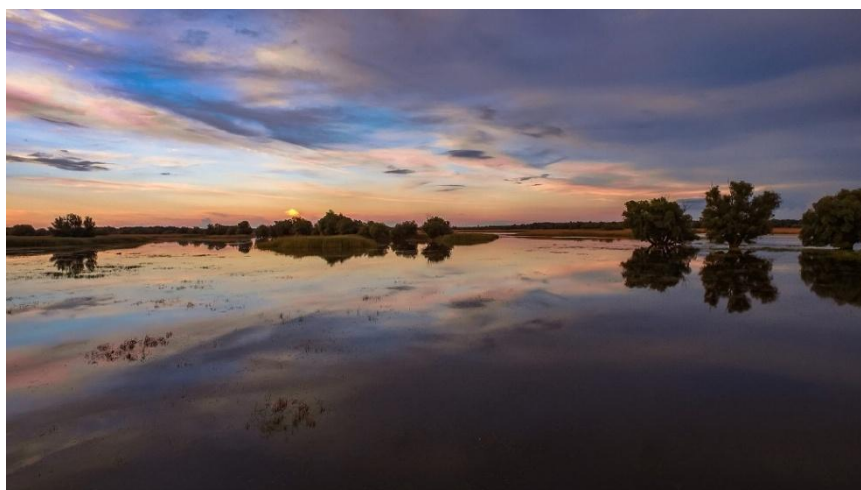
⁵¹ Studija posjećivanja, Osječko-baranjska županija, Osijek, 2002., dostupno na: *Osječko-baranjska županija*, URL: <http://www.obz.hr/hr/pdf/prostor/studija-posjecivanja.pdf>, pdf., str. 2., (25.05.2018.)

⁵² *Parkovi Hrvatske*, URL: <http://www.parkovihrvatske.hr>, (25.08.2018.)

na Popis Ramsarskih područja. Na toj listi su područja zaštićena Konvencijom o vlažnim područjima od međunarodnog značaja, osobito kao staništima ptica močvarica, koja je 1971. godine potpisana u iranskom gradu Ramsaru (tzv. Ramsarska konvencija).⁵³

Zakon o zaštiti prirode parkove prirode definira kao prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna ili mora s ekološkim obilježjima međunarodne i nacionalne važnosti, s naglašenim krajobraznim, odgojno-obrazovnim, kulturno-povijesnim i turističko-rekreacijskim vrijednostima. Stoga je na ovim područjima poželjno razvijati turističke aktivnosti, koje moraju biti usklađene sa principima zaštite prirode. Parkovi prirode su javno dobro koja trebaju biti dostupna svima, organizacija upravljanja posjetima treba temeljiti na principu održivog razvoja. U slučaju Kopačkog rita turizam se treba temeljiti na prirodnim vrijednostima, tj. turizam koji će pružati svim posjetiteljima mogućnost promatranja i uživanja, te doživljaja „divlje“ prirode.⁵⁴

Slika 18. Kopački rit

Izvor: *Croatia.hr*, URL: <https://croatia.hr>, (25.08.2018.)

Parkom prirode Kopački rit upravlja Javna ustanova „Park prirode Kopački rit“. Park se u cijelosti nalazi u Osječkoj-baranjskoj županiji. Na području Općine Bilje nalazi se 75,7% Parka, u 24%, a tek 0,3% nalazi se na području Grada Osijeka. Na području Parka prirode nalaze se tri naselja: Tikveš, Kozjak i Podunavlje.

⁵³ *Park prirode Kopački rit*, URL: <https://pp-kopacki-rit.hr>, (25.08.2018.)

⁵⁴ Plan upravljanja Parkom prirode Kopački rit, Javna ustanova „Park prirode Kopački rit“, 2010., dostupno na: *Park prirode Kopački rit*, URL: https://pp-kopacki-rit.hr/docs/plan_upravljanja.pdf, pdf., str. 63., (26.08.2018.)

5.1. Posjete Parku prirode Kopački rit

Zbog svojih prirodnih značajka, a koje se odnose na aktivnosti u ekološkim osjetljivim područjima posjete Parku prirode Kopački rit svode se pod pojmom eko posjeta. Do samog Parka prirode moguće je doći osobnim automobilom i redovitim autobusnim linijama Osijek – Batina i Osijek – Beli Manastir. Park prirode može se upoznati brodom, čamcem, pješice ili turističkim vlakićem, a uz rubne i dopuštene dijelove putem vožnje bicikla. Ulaz u sami Park sastoji se od 7 ulaznih jedinica. Kao glavni ulaz u Park prirode ističe se ulaz Mali Sakadaš, te ostali ulazi: Podravlje, Podunavlje, Kozjak, Grabovac, Sokolovac i Zlatna Greda. Prijamni centar Mali Sakadaš nalazi se u mjestu Kopačevo.

Slika 19. Prijamni centar

Izvor: *Ending*, URL: <http://www.eding.hr>, (26.08.2018.)

Centar je izgrađen prema arhitekturi lokalnog područja. U centru se mogu dobiti sve potrebne informacije koje će pomoći posjetiteljima da što bolje dožive jedinstveni Kopački rit. Također, u prijamnom centru održava se i prezentacija o Parku prirode, a traje 15 minuta. Njen prvi dio je petominutni opis područja uz pomoć karte, a drugi dio je video projekcija desetominutnog filma koji je snimam za vrijeme svih godišnjih doba kako bi dočarao fenomenalnu izmjenu krajobraza.⁵⁵ U centru se prikazuju filmski uradci o prirodnim vrijednostima područja koji nije dostupan za posjećivanje i razgledavanje. Radno vrijeme prijamnog i glavnog centra Kopačevo u mjesecima siječanj, veljača, ožujak, studeni i prosinac je od 8:00 do 16:00 h, te u toplijim mjesecima (travanj, svibanj, lipanj, srpanj kolovoz, rujan i listopad) od 9:00 do 17:00 h. Radno vrijeme Uprave Parka prirode Kopački rit: 07:00-15:00 h.

⁵⁵ *Kopački rit*, URL: <https://pp-kopacki-rit.hr>, (26.08.2018.)

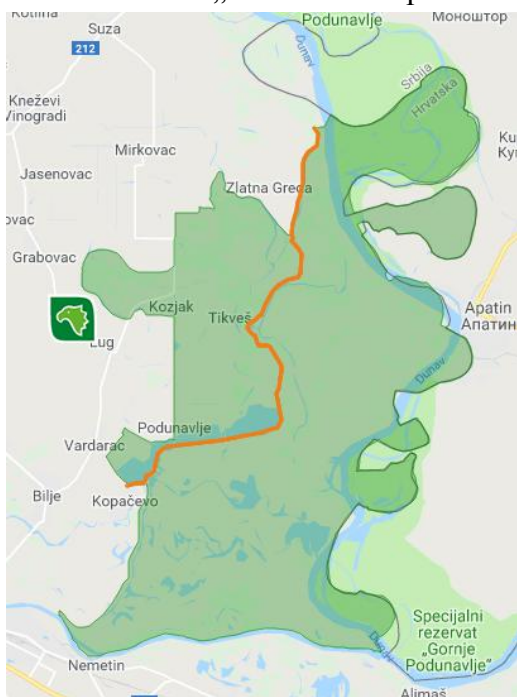
Slika 20. Edukacijski sadržaji unutar prijamnog centra

Izvor: Buro 247, URL: <http://www.buro247.hr>, (26.08.2018.)

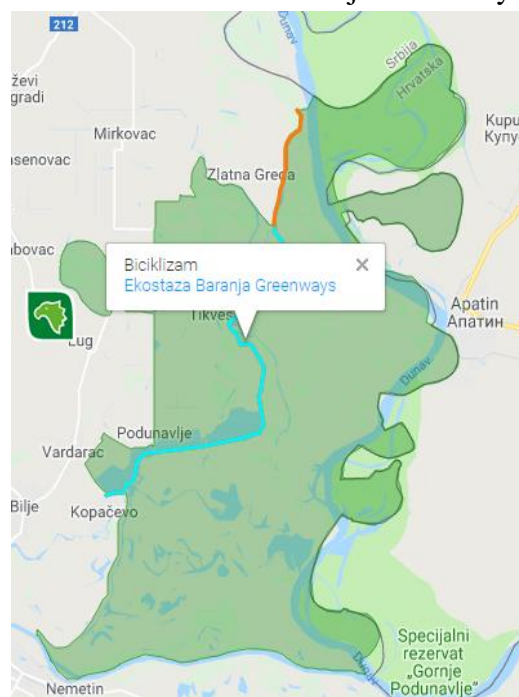
Od nedavno u Parku postoji mogućnost najma bicikla. Uz sve veću posjećenost, Kopački rit postaje sve omiljenija destinacija cikloturista. Ovim načinom uz prirodno okruženje, biciklističkim rutama posjetitelji mogu doživjeti svu ljepotu Parka. Staze „Međunarodni put mira“ i „Ekostaza Baranja Greenways“ dio su međunarodne biciklističke rute i otvorene su tijekom cijele godine.

Slika 21. Ruta „Međunarodni put mira“

Izvor: Parkovi Hrvatske, URL: <https://www.parkovihrvatske.hr>, (26.08.2018.)

Slika 22. Ekostaza Baranja Greenways

Izvor: Parkovi Hrvatske, URL: <https://www.parkovihrvatske.hr>, (26.08.2018.)

Programom promatranja ptica omogućuje se posjetiteljima i ljubiteljima ornitofaune⁵⁶ nezaboravan doživljaj, uz koje upoznaju i promatraju ptice Parka. Tijekom obilaska i promatranja ptica, u jednom obilasku moguće je vidjeti do 70% ptičjih vrsta koje obitavaju na ovom području. Programi mogu trajati 6 ili 12 sati, a maksimalno grupa može imati 10 sudionika. Kako bi se što kvalitetnije mogao ovaj program ostvariti, potrebna je prijava unaprijed.

Slika 23. Promatranje ptica u čamcu

Izvor: *Slavonija Baranja Travel*, URL: <http://slavonia-baranja-travel.com>, (26.08.2018.)

Slika 24. Vožnja brodom

Izvor: *Slobodna Dalmacija*, URL: <https://www.slobodnadalmacija.hr>, (26.08.2018.)

Vožnja brodom omogućava posjetiteljima dolazak do Posebnog ornitološkog rezervata i upoznavanja jedinstvenih životinjskih vrsta. Na pristaništu „Veliki Sakadaš“ posjetitelji imaju mogućnost ukrcaja u brod, gdje uz stručnog vodiča i vožnju dolaze do Posebnog zoološkog rezervata. Tijekom vožnje, uz interpretaciju o ekološkim vrijednostima Parka, posjetitelji upoznaju bogatu floru i faunu. Od pristaništa, brod vozi Kanalom Čonakut do Hordovanja koji dijeli Kopačko jezero od Čonakuta. Kopačko jezero je najveće jezero u Posebnom zoološkom rezervatu, a na njemu u svako doba godine obitavaju velike kolonije različitih vrsta ptica poput divljih gusaka, pataka, kormorana, čaplji, čigri, galebova, a neizostavni su i "vladari" kopačkih šuma orlovi štekavci.⁵⁷

U Kopačkom ritu omogućen je rekreativni ribolov na prirodnim i umjetnim kanalima i rijeci Dunav. Ribolovne dozvole mogu se isključivo kupiti u prijamnom centru Mali Sakadaš i u Javnoj ustanovi Park prirode Kopački rit. Dozvole se izdaju ovisno o lokaciji gdje posjetitelji žele loviti ribu.

⁵⁶ Ornitofauna dolazi od engl. riječi *Ornithofauna* te označuje sav ptičji svijet, odnosno ptičje carstvo.

⁵⁷ *Park prirode Kopački rit*, URL: <https://pp-kopacki-rit.hr>, (26.08.2018.)

Od prijamnog centra, poučne staze vode sve do Sakadaškog jezera. Na poučnoj stazi su postavljene table sa slikama i opisima biljaka, životinja i karakteristikama močvarnog staništa.⁵⁸ Šetnja stazama omogućuje posjetiteljima da što bliže upoznaju eko sustav područja. Uz Sakadaško jezero postavljeni su teleskopi. Atrakcija Sulejmanov most prostire se iznad jezera Sakadaš, a dugačak je 1650 metara. Na području Parka nalaze se tri šetnice: Šetnice bijelog lopoča. Stari brijest i Veliki Sakadaš. Uz šetnice su postavljene i klupe za odmor.

Slika 25. Sulejmanov most

Izvor: Croatia, URL: <https://croatia.hr>, (26.08.2018.)

Slika 26. Šetnja mostom

Izvor: Osijek 031, URL: <http://www.osijek031.com>, (26.08.2018.)

Kompleks „Dvorac Tikveš“ nalazi u sjevernom djelu Parka prirode. Kompleks Dvoraca Tikveš čini prostor šuma i perivoja unutra kojeg su smješteni rezidencijalni objekti: Novi Dvorac s aneksom, Stari Dvorac, Kapelica te prateći objekti s restoranom.⁵⁹ Uz svaki objekt postavljena je tabla s informacija o povijesti objekta. Tijekom povijesti, kompleks dvorca Tikveš bio je

⁵⁸ Park prirode Kopački rit, URL: <https://pp-kopacki-rit.hr>, (26.08.2018.)

⁵⁹ Park prirode Kopački rit, URL: <https://pp-kopacki-rit.hr>, (26.08.2018.)

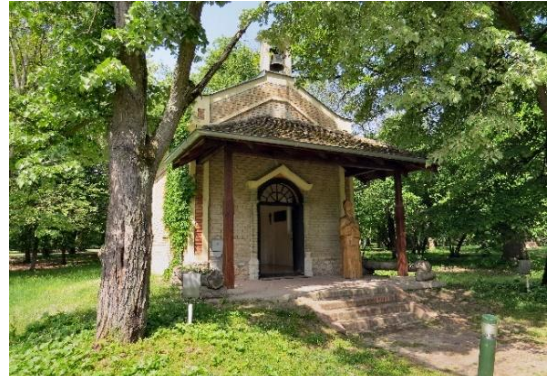
glavno rezidencijalno lovačko središte. Poslije Drugog svjetskog rata, jugoslavenski predsjednik Josip Broz Tito ugošćavao je svjetske dužnosnike i vodio ih u lov.

Slika 27. Dvorac Tikveš

Izvor: *Tportal*, URL: <https://www.tportal.hr>,
(26.08.2018.)

Slika 28. Kapela papinskog blagoslova

Izvor: *Mapio*, URL: <https://mapio.net>,
(26.08.2018.)

Uz prirodne i kulturne znamenitosti, bogatu floru i faunu, u Parku prirode smješteni su i ugostiteljski objekti. Caffe bar Lopoč smješten je uz Prijamni centar Mali Sakadaš. Parku prirode pripadaju i dva restorana – Kormoran i Tikveš. U blizini se nalaze dvije suvenirnice, koje su smještene u Tikvešu i u blizini pristaništa Mali Sakadaš.

5.1.1. Programi u Parku prirode

Park prirode može se posjetiti kroz osnovne i specijalizirane programe. Uz programe koje se odnose na posjete Parku prirode, Javna ustanova također izdaje dnevne i godišnje dozvole za rekreativni ribolov na području Parka. Kroz osnovne i specijalizirane programe, te kroz edukaciju i stručno vodstvo posjetitelji mogu upoznati bogatu floru i faunu Parka, prošetati se šetnicama, posjetiti izložbu i pogledati prezentaciju o Parku, provozati se vlakićem i brodom...

Osnovni programi:

- proljeće u Kopačkom ritu,
- ljeto u Kopačkom ritu,
- jesen u Kopačkom ritu,
- zima u Kopačkom ritu,
- put dabrova (čamac),
- mostovi Kopačkog rita,
- vidrina igraonica, za djecu.

Specijalizirani programi:

- kanu ture (Kormoran i Linjov tura),
- promatranje ptica,
- fotosafari program,
- programi: „Putevima duha u močvari“, „Zaštićena područja u RH“,
- slušanje rijeke jelena.

Dozvole za rekreativni ribolov:

- dnevna dozvola (za sve ribolovne zone u Parku prirode Kopački rit),
- godišnja dozvola (kanali, Zlatna Greda, Dunav),
- godišnja dozvola za Hrvatske ratne vojnike invalide (HRVI).

Dozvole za rekreativni ribolov izdaju se na dnevnoj i godišnjoj bazi, te ovisno u kojim ribolovnim zonama posjetitelji žele pecati.

5.2. Kapacitet prihvata posjetitelja

Izrazito je bitno korištenje prirodnog resursa Parka prirode pod određenim uvjetima. Dimenzioniranje broja posjetitelja na cjelokupnom prostoru Parka prirode, temelji se na planiranoj koncepciji posjećivanja prostora Parka, odnosno na mogućnostima ovog prostora za prihvata posjetitelja, s obzirom na ekološke zahtjeve, tj. ograničenja koja proizlaze iz zaštite prirode.⁶⁰ Plan prihvata posjetitelja napravljen je za Posebni zoološki rezervat i za ostali dio Parka, odnosno za cjelokupno područje Parka prirode Kopački rit.

Do Posebnog zoološkog rezervata moguće je doći organizirano uz stručno vodstvo, i to putem broda odnosno vodenim rutama. Utvrđeno je da ovaj zoološki rezervat u jednom danu može maksimalno posjetiti do 220 posjetitelja, što uključuje organizirane obilaske i skupine promatrača ptica na određenim punktovima u rezervatu.

Tablica 3. Prihvatni kapacitet za Posebni zoološki rezervat

<u>Dan:</u>	max. 210-220 posjetitelja
<u>Sezona,</u> (4-6 mj. i 8-10 mj.):	max. 30 000 posjetitelja
<u>Ostali dio godine,</u> (studeni - ožujak):	= 6 510 posjetitelja
UKUPNO POSJETITELJA GODIŠNJE, posebni zoološki rezervat:	oko 37 000 posjetitelja

Izvor: Vlastita izrada prema „Studija posjećivanja“ izdanog od strane Osječko-baranjske županije, Osijek, 2002., dostupno na: *Osječko-baranjska županija*, URL: <http://www.obz.hr/hr/pdf/prostor/studija-posjecivanja.pdf>, pdf., str. 47., (26.08.2018.)

⁶⁰ Studija posjećivanja, Osječko-baranjska županija, Osijek, 2002., dostupno na: *Osječko-baranjska županija*, URL: <http://www.obz.hr/hr/pdf/prostor/studija-posjecivanja.pdf>, pdf., str. 46., (26.05.2018.)

U sustavu posjećivanja ostalog dijela Parka s obzirom na mogućnosti posjeta i planiranih sadržaja, na dan je moguće posjetiti 1 300 posjetitelja. U maksimalan broj posjetitelja u danu, ubrajaju se i korisnici ribolovnih dozvola, te prihvat lovaca u lovačkim kućama.

Tablica 4. Prihvatni kapacitet za ostali dio Parka

<u>Dan:</u>	max. 1 300 posjetitelja
<u>Sezona,</u> (4-6 mj. i 8-10 mj.):	165 360 posjetitelja
<u>Ostali dio godine,</u> (studeni - ožujak):	40 600 posjetitelja
UKUPNO POSJETITELJA GODIŠNJE, ostali dio Parka prirode:	oko 206 000 posjetitelja

Izvor: Vlastita izrada prema „Studija posjećivanja“ izdanog od strane Osječko-baranjske županije, Osijek, 2002., dostupno na: *Osječko-baranjska županija*, URL: <http://www.obz.hr/hr/pdf/prostor/studija-posjecivanja.pdf>, pdf., str. 48., (26.08.2018.)

Park prirode Kopački rit, na cjelokupnom njegovom području (Posebni zoološki rezervat i ostali dio Parka prirode) godišnje može prihvatiti maksimalno oko **250 000 posjetitelja** (različitih kategorija).⁶¹

5.3. Plan dugoročnog upravljanja Parkom

Javna ustanova upravlja područjem Kopačkog rita u cilju njegove dugoročne zaštite, održavanja, očuvanja i promicanja, a na dobrobit sadašnjeg lokalnog stanovništva i budućih generacija. U tu svrhu izrađuje se godišnji program zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja Parka prirode "Kopački rit" u kojem su navedene sljedeće aktivnosti:⁶²

- zaštita, održavanje i očuvanje,
- programi očuvanja ekosustava,
- obnova kulturne baštine i investicijski programi,
- održavanje,
- nadzor i protupožarna zaštita,
- promicanje i korištenje,
- institucionalno jačanje.

⁶¹ Svi podaci o kapacitetu prijaha posjetitelja u Parku prirode Kopački rit, interpretirani su prema „Studija Posjećivanja“ izdanom od strane Osječko-baranjske županije, Osijek, 2002., dostupno na: *Osječko-baranjska županija*, URL: <http://www.obz.hr/hr/pdf/prostor/studija-posjecivanja.pdf>, pdf., str. 47 – 48., (26.08.2018.)

⁶² *Park prirode Kopački rit*, URL: <https://pp-kopacki-rit.hr>, (26.08.2018.)

Planom upravljanja Parkom prirode 2011. godine definirani su operativni ciljevi za dugoročno održivo upravljanje Parkom:

1. **Zaštita i očuvanje** – trajno zaštititi i očuvati, te unaprijediti prirodnu raznolikost (uključujući ekološke funkcije) i kulturnu baštinu;
2. **Edukacija i rekreacija** – promovirati mogućnosti za razumijevanje i uživanje u prirodi i ostalim specifičnim kvalitetama Parka;
3. **Jačanje lokalne zajednice** – intenzivirati započetu suradnju s lokalnom zajednicom, s ciljem regionalnog gospodarskog rasta i razvoja, osiguravanja održivog prihoda te indirektno otvaranja novih radnih mjesta.⁶³

5.3.1. Projekti u budućnosti

U Vladi Republike Hrvatske, 05. listopada 2017., potpisani su ugovori o dodjeli bespovratnih sredstava unutar Poziva na dostavu projektnih prijedloga Promicanje održivog korištenja prirodne baštine u nacionalnim parkovima i parkovima prirode, u okviru Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020“.⁶⁴ Javna uprava Kopački rit potpisala je ugovor za dva vrijedna projekta u Parku prirode Kopački rit. Prvi projekt odnosi na prezentacijsko edukacijski centar Tikveš, te drugi projekt za izgradnju turističkog pristaništa Sakadaš u Parku prirode. Provedba projekta predviđena je do 2021. godine.

Ugovori su potpisani između Javne ustanove Parka prirode Kopački rit, Središnje agencije za financiranje i ugovaranje, te Ministarstva regionalnog razvoja i europskih fondova.

Kroz projekt prezentacijsko edukacijski centar Tikveš obnovit će se novi dvorac i ladanjska vila, te će imati glavu svrhu za edukaciju posjetitelja. Također, projekt prezentacijsko edukacijski centar Tikveš ima za cilj kroz održivo korištenje prirodne baštine, valorizirati prirodnu baštinu Parka prirode Kopački rit i povećati privlačnost i atraktivnost destinacije kroz razvoj i modernizaciju posjetiteljsko-edukativnih sadržaja i programa za sve posjetitelje i na taj način omogućiti razvoj i revitalizaciju jednog od najvećih potencijala koji se nalazi u samom Parku prirode.⁶⁵ Ukupni trošak projekta iznosi: 51.585.554,20 kn. Europska unija financira 85%

⁶³ Plan upravljanja Parkom prirode Kopački rit, Javna ustanova „Park prirode Kopački rit“, 2010., dostupno na: *Park prirode Kopački rit*, URL: https://pp-kopacki-rit.hr/docs/plan_upravljanja.pdf, pdf., str. 10., (26.08.2018.)

⁶⁴ *Park prirode Kopački rit*, URL: <https://pp-kopacki-rit.hr>, (26.08.2018.)

⁶⁵ Informacija o stanju i razvojnim mogućnostima turizma na području Osječko-baranjske županije i radu turističke zajednice županije, Osječko-baranjska županija, 2017., dostupno na: *Osječko-baranjska županija*, URL: http://www.obz.hr/hr/pdf/2017/4_sjednica/08_informacija_o_stanju_i_razvojnim_mogucnostima_turizma_na_podrucju_obz_i_radu_turisticke_zajednice_zupanije.pdf, pdf., str. 10., (26.08.2018.)

sredstava (43.847.721,07 kn), a 15% su Javna sredstva (7.737.833,13 kn). U srpnju 2018. godine projekt je predstavljen javnosti. Tijekom realizacije projekta zaposlit će se 3 osobe.

Projektom izgradnje novog pristaništa, te razvojem edukativnih sadržaja omogućit će se veća fluktuacija posjetitelja u Parku prirode. Također, projektom će se omogućiti nabava novog izletničkog elektrobroda i 4 čamca na solarni pogon, te će se posjetiteljima pružiti da dožive floru i faunu Parka na novi način. Ukupni trošak projekta iznosi: 11.014.407,14 kn. Europska unija financira s 85% sredstava (9.362.246,06 kn), zatim 15% financiranja od Javnih sredstava (1.652.161,08 kn) – od toga (10% Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost i 5% Ministarstvo zaštite okoliša i energetike). U svibnju 2018. godine, u Kopačevu održana je početna konferencija Projekta izgradnje turističkog pristaništa Sakadaš. Uz goste i suradnike projekt je predstavljen javnosti. Tijekom projekta, također će se zaposliti 3 osobe.

Slika 29. Budući izgled pristaništa Sakadaš

Izvor: *Park prirode Kopački rit*, URL: <https://pp-kopacki-rit.hr>, (26.08.2018.)

Osnovni ciljevi ovog projekta su: povećanje broja posjetitelja educiranih o prirodnoj baštini PP Kopački rit, izgradnja i opremanje nove posjetiteljske infrastrukture unutar PP Kopački rit, novo pristanište s pontonskim sistemom koji se prilagođava vodostaju područja i osiguravanje bolje dostupnosti posjetiteljskim sadržajima unutar PP Kopački rit, omogućen pristup osobama s invaliditetom i porast broja posjeta.⁶⁶

Među navedenim projektima koji se odnose na Park prirode Kopački rit, izdvaja se **projekt Naturavita** koji obuhvaća dio Parka prirode Kopački rit. Projekt se odnosi na razminiranje, obnovu i zaštitu šume, pa tako i dio Kopačkoga rita koji spada u Natura 2000 područja u

⁶⁶ *Park prirode Kopački rit*, URL: <https://pp-kopacki-rit.hr>, (26.08.2018.)

dunavsko-dravskoj regiji. Naime, projekt obuhvaća razminiranje oko 200 hektara minsko sumnjivih površina, obnovu i zaštitu šuma i šumskog zemljišta u zaštićenim i Natura 2000 područjima u dunavsko-dravskoj regiji te zaštitu voda i o vodama ovisnih ekosustava, smanjivanje rizika od požara i drugih elementarnih nepogoda te edukaciju i promociju usluga ekosustava.⁶⁷ Ovaj program financirat će se sredstvima kroz Operativni program „Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020“. Program je vrijedan 300 milijuna eura, a predviđeno vrijeme trajanja projekta je 60 mjeseci.

⁶⁷ *Post.hr*, URL: <http://www.post.hr>, (26.08.2018.)

6. STATISTIČKI PODACI PARKA

U nastavku su prikazani podaci o posjećenosti Parka prirode Kopački rit od strane posjetitelja kroz razdoblje od 2010. do 2017. godine. Posjetitelji najviše posjećuju Park u svibnju i lipnju te rujnu i listopadu, a posjete Parku ovise o vremenskim uvjetima kroz cijelu godinu (vrlo topla i sušna razdoblja, hladna razdoblja, poplave itd).

Tablica 5. Broj posjetitelja Parka prirode Kopački rit u periodu od 2010. do 2017. godine

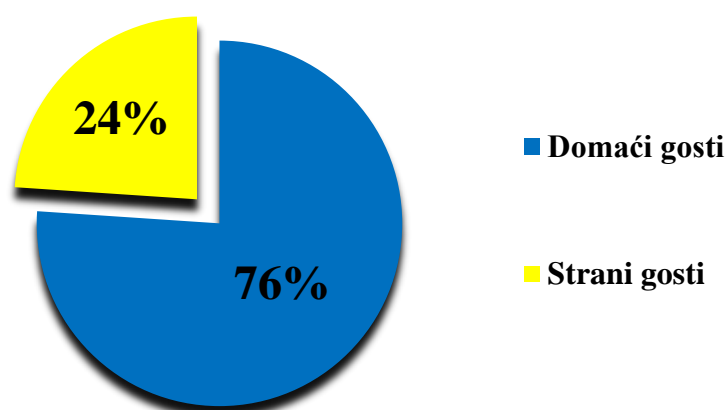
GODINA:	BROJ POSJETITELJA:
2010.	30 195
2011.	32 599
2012.	28 756
2013.	26 561
2014.	26 764
2015.	29 836
2016.	38 679
2017.	37 062

Izvor: Vlastita izrada prema podacima internetske stranice *Park prirode Kopački rit*, URL: <https://pp-kopacki-rit.hr>, (26.08.2018.)

U 2016. i 2017. godini bilježi se porast dolazaka posjetitelja, u odnosu na prijašnje godine. Razlog tome je završetak radova na prijemnom centru Mali Sakadaš. S obzirom na posjetitelje u 2015. godini, u 2016. on se povećao za čak 30%. U svibnju 2017. godine, 8 615 posjetitelja posjetilo je Park prirode i bilježi najviše posjeta u jednom mjesecu tijekom 2017. godine.

U 2017. godini zabilježena je posjeta stranih posjetitelja 8 873 (24% od ukupnog broja), što je 10% više nego 2016. godine (7 986), ostalih 28 189 (76%) posjeta u 2017. godini, ostvarili su domaći posjetitelji.

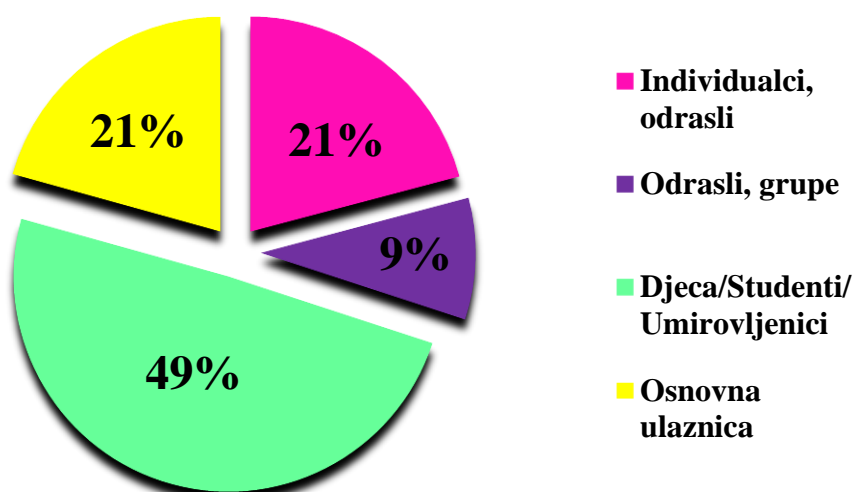
Graf 1. Domaći i strani posjetitelji u 2017. godini

Izvor: Vlastita izrada prema podacima internetske stranice *Park prirode Kopački rit*, URL: <https://pp-kopacki-rit.hr>, (26.08.2018.)

Iz godine u godinu povećava se broj stranih posjetitelja. Posjetitelji su Kopački rit posjetili iz više od 50 zemalja širom svijeta, a najčešći posjetitelji su iz Mađarske, Slovenije, Njemačke i Austrije.

Graf 2. Struktura posjetitelja u 2017. godini

Izvor: Vlastita izrada prema podacima internetske stranice *Park prirode Kopački rit*, URL: <https://pp-kopacki-rit.hr>, (26.08.2018.)

Iz strukture posjetitelja u 2017. godini, moguće je iščitati da su čak 49% (16 961) posjeta ostvarili djeca, studenti i umirovljenici. Odrasli u grupama ostvarili su 9% (3 146) posjeta, odrasli kao individualni posjetitelji ostvarili su 21% (7 180) posjeta, te posjetitelji kupnjom samo osnovne ulaznice ostvarili su 21% (7 117) posjeta u Parku prirode Kopački rit.

7. ZAKLJUČAK

Ruralni turizam kao specifičan oblik turizma predstavlja sve aktivnosti na ruralnom području koji se nalazi izvan urbanih naselja, a nema odlike masovnosti. Poljoprivreda predstavlja glavnu djelatnost na ruralnom području, odnosno ogleda se kroz poljoprivrednu proizvodnju, proizvodnju domaćih proizvoda, prezentacije tradicije, turističkih usluga itd. Bitno je naglasiti da se turizam temelji na korištenju već postojećih resursa na ruralnom području, te je potrebno da se na najkvalitetniji način iskoristi postojeća infrastruktura. Kroz turizam i poljoprivredu oblikuje se specifična turistička ponuda, koja se obnaša na turističkom seljačkom gospodarstvu ili seoskoj sredini. Turističko seljačko gospodarstvo se odnosi na oblik turističke usluge koja je dodatna djelatnost na gospodarstvu sa živom poljoprivrednom djelatnošću, u sklopu koje se nude proizvodi proizvedeni na takvom gospodarstvu. Seoska sredina vezana je uz ambijent sela i njegovu užu okolicu te sve njegove aktivnosti (poljoprivreda, manifestacije, gastronomija, folklor, etnologija, ostala gospodarska aktivnost). Nadalje, ruralni turizam u Hrvatskoj trenutno nije dovoljno razvijen, on je uglavnom usmjeren na priobalno područje. Financiranjem kroz Europske fondove potiče se razvoj ruralnog turizma u Hrvatskoj, a njegov dugoročni razvoj treba se temeljiti na ekonomskoj, ekološkoj i društvenoj održivosti. Ruralni razvoj Osječko-baranjske županije, u kojoj je pozicioniran Park prirode Kopački rit, ima tendenciju uspona, ali potrebni su dodatni planovi i angažman različitih dionika za njegovo daljnje razvijanje. Bitno je naglasiti da se razvoj ruralnog turizma temelji se na održivom razvoju, koji se zasniva na tri stupa održivog razvoja (gospodarstvo, okoliš, društvo). Izrazito je bitno da sva tri sektora djeluju zajedno. Prema pravilima, održivi turizam bih trebao optimalno iskoristiti okolišne resurse, poštivati društveno-kulturnu autentičnost destinacije i osigurati da su gospodarske aktivnosti održive i dugoročne. Pri čemu se štiti okoliš, jača tradicijska i ekološka proizvodnja, čuva lokalni identitet (tradicije, običaji) te razvija ruralno područje.

Turistička ponuda Parka prirode oslanja se na naselja koji ga okružuju i na Općinu u kojoj Park većinom pripada. Turistička ponuda sela otkriva svoje atribute, od regionalnih manifestacija, prirodnih i kulturnih znamenitosti, kulturnih događanja, smještajnih i ugostiteljskih objekata. Bogatom gastronomijom ovaj kraj upotpunjuje turističku ponudu. Neizostavni su izletničko – rekreacijski i sportski sadržaji. Naselja svojom ponudom predstavljaju idealno mjesto za ljubitelje prirode, bicikliste, ribolovce, avanturiste i one turiste koji žele naučiti i educirati se o znamenitostima ovog područja, a koje se temelje na prirodnoj osnovi.

Park prirode Kopački rit predstavlja održivu verziju turizma. Zasnovan je na bogatoj prirodi, a uključuje kulturne i ruralne elemente turizma. Temelji se na edukaciji i promicanju svih vrijednosti Parka prirode. Zbog svojih prirodnih značajka, a koje se odnose na aktivnosti u ekološki osjetljivim područjima, posjete Parku prirode Kopački rit svode se pod eko posjete. Na području Parka razvijaju se turističke aktivnosti, koje su usklađene principima zaštite prirode. Park prirode se može doživjeti i posjetiti kroz osnovne i specijalizirane programe uz edukaciju od strane stručnog osoblja. Organizacija upravljanja posjetima Parka prirode temelji se na principu održivog razvoja. Prihvatnim kapacitetom određen je broj prihvata posjetitelja za Posebni zoološki rezervat i ostatak Parka. Kroz programe i projekte u budućnosti povećat će se broj posjetitelja educiranih o prirodi, također će im se pružiti da floru i faunu dožive na najbolji mogući način.

Na temelju prirodne osnove Parka prirode Kopački rit, te zaštićenosti područja bitan je održivi razvoj, te se tako Park prirode oslanja na okolna naselja gdje je formirana turistička ponuda. Lokalno stanovništvo je uključeno u stvaranje brenda i formiranje turističke ponude, te tako domaće stanovništvo daje dodanu važnost ovog područja. Stanovništvo je uključeno u razvojne aktivnosti područja, te kroz razvoj i očuvanje te izvornost i autentičnost ruralnog područja predstavlja jedinstvenu ponudu ovog kraja. Posjete Parku prirode Kopački rit upotpunjuju se jedinstvenom ponudom koja se temelji na naseljima koje okružuju Park prirode.

POPIS LITERATURE

Stručne knjige:

1. Demonja, D., Ružić P.: Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima, Meridijani, Zagreb, 2010.
2. Herceg, N.: Okoliš i održivi razvoj (Environment and Sustainable Development), Synopsis d.o.o., Zagreb, 2013.
3. Ružić, P.: Ruralni turizam – 2. prošireno izdanje, Institut za poljoprivredu i turizam, Poreč, 2009.

Članak u časopisu:

1. Bartoluci M., Hendija Z., Petračić M., Pretpostavke održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj, Acta Economica Et Turistica (1), No. 2., str. 113 – 212., Sveučilište Libertas, Zagreb, 2016.

Priručnik:

1. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Priručnik za bavljenje seoskim turizmom, Hrvatska, 2001.

Brošura:

1. Ružić, E., Ruralni turizam, Ustanova za cjeloživotno učenje Magistra, Senj, dostupno na: *Razvojna agencija Senj – Ustanova za razvoj Grada Senja*, URL: http://www.ras.hr/Media/Ruralni_turizam.pdf, pdf., (20.07.2018.)

Ostalo:

1. Informacija o stanju i razvojnim mogućnostima turizma na području Osječko-baranjske županije i radu turističke zajednice županije, Osječko-baranjska županija, 2017., dostupno na: *Osječko-baranjska županija*, URL: http://www.obz.hr/hr/pdf/2017/4_sjednica/08_informacija_o_stanju_i_razvojnim_mogucnostima_turizma_na_podrucju_obz_i_radu_turisticke_zajednice_zupanije.pdf, pdf., (25.08.2018)

2. Izvješće o radu i aktivnostima, izvješće o radu direktora TU, financijsko izvješće, Turistička zajednica Općine Bilje, 2017., dostupno na: *Turistička zajednica Općine Bilje*, URL: <http://tzo-bilje.hr/izvjesce-o-radu-2017>, pdf., (22.08.2018.)
3. Plan upravljanja Parkom prirode Kopački rit, Javna ustanova „Park prirode Kopački rit“, 2010., dostupno na: *Park prirode Kopački rit*, URL: https://pp-kopacki-rit.hr/docs/plan_upravljanja.pdf, pdf., (26.08.2018.)
4. Stanje gospodarstva Osječko-baranjske županije, Hrvatska gospodarska komora, 2017., dostupno na: *Hrvatska gospodarska komora (HGK)*, URL: <https://www.hgk.hr/documents/stanje-gospodarstva-obzrujan-201759ef01f2cf62d.pdf>, pdf., (1.08.2018.)
5. Studija posjećivanja, Osječko-baranjska županija, Osijek, 2002., dostupno na: *Osječko-baranjska županija*, URL: <http://www.obz.hr/hr/pdf/prostor/studija-posjecivanja.pdf>, pdf., (25.05.2018.)

Internetske stranice:

1. *Agroklub*, URL: <https://www.agroklub.com>, (22.08.2018.)
2. *Apartmanija.hr*, URL: <http://www.apartmanija.hr>, (1.08.2018.)
3. *Buro 247*, URL: <http://www.buro247.hr>, (26.08.2018.)
4. *Capistro*, URL: <http://www.capistro.hr/hr>, (10.08.2018.)
5. *Croatia.hr*, URL: <https://croatia.hr>, (25.08.2018.)
6. *Eko-gospodarstvo*, URL: <http://www.eko-gospodarstvo.com>, (10.08.2018.)
7. *Enciklopedija*, URL: <http://www.enciklopedija.hr>, (20.08.2018.)
8. *Ending*, URL: <http://www.eding.hr>, (26.08.2018.)
9. *Google maps*, URL: <https://www.google.com/maps>, (10.08.2018.)
10. *Hotspots*, URL: <http://hotspots.net.hr>, (22.08.2018.)
11. *Hrvatska radiotelevizija*, URL: <https://vijesti.hrt.hr>, (22.08.2018.)
12. *Intermedia projekt*, URL: <https://intermediaprojekt.hr>, (20.07.2018.)
13. *Istrapedia*, URL: <http://www.istrapedia.hr>, (20.07.2018.)
14. *Mapio*, URL: <https://mapio.net>, (26.08.2018.)
15. *Ministarstvo poljoprivrede*, URL: <http://www.mps.hr>, (1.08.2018.)
16. *Ministarstvo zaštite okoliša i energetike*, URL: <http://www.mzoip.hr>, (1.08.2018.)
17. *Održivi turizam*, URL: <http://www.odrzivi.turizam.hr>, (1.08.2018.)
18. *Osijek 031*, URL: <http://www.osijek031.com>, (26.08.2018.)
19. *Outdoor.hr*, URL: <http://www.outdoor.hr>, (20.07.2018.)

20. *Parkovi Hrvatske*, URL: <https://www.parkovihrvatske.hr>, (25.08.2018.)
21. *Park prirode Kopački rit*, URL: <https://pp-kopacki-rit.hr>, (26.08.2018.)
22. *Poslovni.hr*, URL: <http://www.poslovni.hr>, (20.08.2018.)
23. *Reformator.hr*, URL: <http://reformator.hr>, (20.08.2018.)
24. *Slavonija Baranja Travel*, URL: <http://slavonia-baranja-travel.com>, (26.08.2018.)
25. *Slobodna Dalmacija*, URL: <https://www.slobodnadalmacija.hr>, (26.08.2018.)
26. *Tportal*, URL: <https://www.tportal.hr>, (26.08.2018.)
27. *Trip Mondo*, URL: <https://www.tripmondo.com>, (20.08.2018.)
28. *Turistička zajednica Baranje*, URL: <http://tzbaranje.hr>, (22.08.2018.)
29. *Turistička zajednica Općine Bilje*, URL: <http://tzo-bilje.hr>, (20.08.2018.)
30. *Zlatna Greda*, URL: <http://zlatna-greda.org>, (10.08.2018.)

POPIS TABLICA

Tablica 1. Popis pružatelja usluga smještaja u 2017. godini.....	26
Tablica 2. Dolasci i noćenja u Općini Bilje od 2010. do 2017. godine.....	27
Tablica 3. Prihvatni kapacitet za Posebni zoološki rezervat.....	36
Tablica 4. Prihvatni kapacitet za ostali dio Parka.....	37
Tablica 5. Broj posjetitelja Parka prirode Kopački rit u periodu od 2010. do 2017. godine.....	41

POPIS ILUSTRACIJA

POPIS SLIKA

Slika 1. Prikaz međusobnog odnosa između ruralnog turizma, seoskog turizma i turizma na turističkom seljačkom gospodarstvu.....	5
Slika 2. Posjetitelji u Parku prirode Kopački rit.....	16
Slika 3. Biljsko jezero.....	17
Slika 4. Škola jahanja.....	18
Slika 5. Vožnja konjskom zapregom.....	18
Slika 6. Osnovna biciklistička ruta.....	19
Slika 7. Adrenalinski park.....	20
Slika 8. Lovački dvorac Eugena Savojskog.....	21
Slika 9. Crkva Bezgrešnog Začeca Blažene Djevice Marije.....	21
Slika 10. Reformirana kršćanska crkva u Lugu.....	22
Slika 11. Izgled Kršćanske crkve u Kopačevu.....	22
Slika 12. Šaran na rašljama.....	23
Slika 13. Međunarodni Etno susreti.....	23
Slika 14. Pečenje domaće rakije.....	24
Slika 15. Štand s paprikama.....	24
Slika 16. Položaj Parka na karti Republike Hrvatske.....	28
Slika 17. Položaj Kopačkog rita.....	29
Slika 18. Kopački rit.....	30
Slika 19. Prijamni centar.....	31
Slika 20. Edukacijski sadržaji unutar prijamnog centra.....	32

Slika 21. Ruta „Međunarodni put mira“.....	32
Slika 22. Ekostaza Baranja Greenways.....	32
Slika 23. Promatranje ptica u čamcu.....	33
Slika 24. Vožnja brodom.....	33
Slika 25. Sulejmanov most.....	34
Slika 26. Šetnja mostom.....	34
Slika 27. Dvorac Tikveš.....	35
Slika 28. Kapela papinskog blagoslova.....	35
Slika 29. Budući izgled pristaništa Sakadaš.....	39

POPIS GRAFIKONA

Graf 1. Domaći i strani posjetitelji u 2017. godini.....	42
Graf 2. Struktura posjetitelja u 2017. godini.....	42

POPIS PRIKAZA

Shema 1. Sastavnice održivog razvoja.....	14
--	----